

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1886. Första Kammaren. N:o 8.

Tisdagen den 16 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m., och dess förhandlingar leddes af Herr vice Talmannen.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

Banko-Utskottets memorial N:o 2, angående verkställd granskning af Riksbankens tillstånd och förvaltning; äfvensom

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 21, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 70 § i Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862;

N:o 22, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 17 kap. 4 § Handelsbalken;

N:o 23, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 41 § Konkurslagen eller införande af ett tillägg i samma lags 73 §; samt

N:o 24, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 126 och 141 §§ Konkurslagen.

Upplästes två till Kammaren inkomna protokoll af följande lydelse:

År 1886 den 13 Februari sammanträdde Kamrarnes valmän för att utse Riksdagens Justitieombudsman; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

Herr Häradshöfdingen *Lars Wilhelm Samuel Lothigius* 47 röster; till följd hvaraf Herr Häradshöfdingen *L. W. S. Lothigius* blifvit till Riksdagens Justitieombudsman utsedd.

Louis De Geer.
Carl von Baumgarten.

Anders Persson.
Sven Nilsson.

År 1886 den 13 Februari sammanträdde Kamrarnes valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens Justitieombudsman, i fall han, innan nästa lagtima Riksdag anställt nytt val af Justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva embetet under den tid Justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

Herr Borgmästaren *Eskilander Thomasson* 47 röster;

till följd hvaraf Herr Borgmästaren *E. Thomasson* blifvit till Riksdagens Justitieombudsmans efterträdare utsedd.

Louis De Geer.
Carl von Baumgarten.

Anders Persson.
Sven Nilsson.

På hemställan af Herr vice Talmannen beslöts, att dessa protokoll skulle läggas till handlingarna, samt att Riksdagens kanslideputerade skulle genom protokollsutdrag underrättas om förenämnda val med anmodan att låta uppsätta och till Kamrarne ingifva förslag dels till skrifvelse till Kongl. Maj:t med anmälan om de verkställda valen, dels till förordnanden för de valde, dels ock till den paragraf angående valen, som borde i riksdagsbeslutet införas.

Protokollsutdrag rörande detta ärende blef härpå justerad.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Stats-Utskottets den 13 innevarande Februari bordlagda utlåtanden N:is 4—7 äfvensom Lag-Utskottets samma dag bordlagda utlåtanden N:is 17—20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Ekenman, Thor*, under fjorton dagar från denna dag och Herr *Widmark* under femton dagar från den 19 innevarande månad.

Kammaren åtskildes kl. 2,38 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 17 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m., och dess förhandlingar leddes af Herr vice Talmannen.

Justerades protokollet för den 10 i denna månad.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets utlåtande N:o 14, i anledning af Riksdagens år 1885 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1883.

Föredrogos å nyo och godkändes Stats-Utskottets den 13 och 16 innevarande Februari bordlagda utlåtanden:

N:o 4, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer, torrläggning af vattensjuka marker äfvensom odlingsföretag, samt angående vilkoren för sådana statsbidrags erhållande;

N:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel; och

N:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel.

Föredrogos å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 13 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel.

1 punkten.

Mom. a) och b).

Godkändes.

Mom. c).

Herr Sundberg: Det är verkligen med ganska stor ledsnad jag funnit, att Stats-Utskottet i denna punkt har ansett sig böra afpruta 550 kronor på hvad Kongl. Maj:t har begärt. Det är äfven för mig personligen rent af smärtsamt, då jag, för min ringa del, tillstyrkte

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.*

Förhöjdt anslag till svenska kyrkan i Paris.
(Forts.)

Utrikesministern att begära så litet som här har skett; ty hvad som är begärdt i tillökning i detta anslag till Svenska kyrkan i Paris är icke mindre än 2,000 kronor *under* hvad vederbörande i den franska hufvudstaden hafva begärt med hänsyn till beräkningen af den svenske pastorns lön.

Det frågas nu, om det i sak är mycket lämpligt att, när en besparing skall göras, göra den i denna punkt och vid detta obetydliga anslag. 550 kronor betyder för svenska staten intet, men är af stor betydelse för den fattiga församlingen i Paris, hvilken ända från begynnelsen af sin organisation laborerat med stora svårigheter, men ändock med stor uthållighet utfört sitt värf.

Det torde tillätas mig att gå litet tillbaka i tiden för att närmare tillse, huru med detta kyrkoväsende i Paris har tillgått. Allt från den olyckliga stund, när dåvarande utrikesministern Manderström ansåg sig för besparingars skull böra indraga legationspredikantbefattningen i Paris, har der ibland den stora svenska kolonien önskan höjts att få en svensk prest derstädes anställd, vare sig såsom legationsprest eller i annan egenskap. När jag var i Paris 1875, uttalade dåvarande svenske ministern derstädes varmt sin önskan, att någon utväg i nämnda hänseende måtte beredas. Den svenska koloniens mest betydande män satte sig i beröring med mig, och vi hade öfverläggningar om, huru denna sak skulle kunna på lämpligaste sätt ordnas. Detta hade till följd att redan följande året, 1876, åtgärder började vidtagas för att få en svensk prest dit ut. Man frågade sig: hvem skall aflöna den? Kolonien kunde nemligen icke sjelf göra detta. Den var dertill allt för fattig, ty den består till öfvervägande del af fattige handverkare och arbetare. Det fans då ingen annan ntväg än att hos Kongl. Maj:t begära en kollekt i rikets kyrkor till församlingens förmån. En sådan kollekt blef också medgifven. Vidare trädde svenskarne i beröring med en protestantisk missionsförening på platsen och öfverenskommo med denna, att föreningen, mot erhållande af den i Sverige insamlade kollekten, skulle aflöna den svenska presten. Så skedde. Han aflönades af missionsföreningen med 5,000 francs och missionsföreningen fick i stället kollekten. Detta gick någorlunda bra ihop de 2 första åren. Sedan sjönk emellertid kollektens belopp, och föreningen fann sig icke vidare kunna vidhålla förbindelsen, emedan den gjorde årliga förluster på den svenska prestens aflöning och hade icke råd dertill. Efter fem år upplöstes sålunda denna förbindelse, och så stod man der med prest, men utan lön. Då var ingen annan utväg att anlita tills vidare än att ytterligare begära hos Kongl. Maj:t tillåtelse för församlingen att få kollekt. Denna anhållan beviljades; och kollekt har utgått till och med sistförflutna året. Nu går dock naturligtvis icke an att fortsätta med detta kollektiväsende, ty församlingarne ledsna på det och kunna icke rätt väl begripa skälet, hvarför de skola kontribuera till den svenska församlingen i Paris. Alltså med detta år är församlingen hänvisad till sig sjelf och är i saknad af medel att bestrida sina nödvändiga utgifter, i saknad af medel att aflöna sin prest.

Hvad detta lönebelopp vidkommer, har så väl svenska legationen

i Paris som ock församlingens kyrkoråd flere gånger framhållit, att en aflöning för att vara nöjaktig och för att presten icke skulle råka i förlägenhet — något som ganska riktigt händt under många år och det i sådan omfattning, att den nuvarande prestmannen derstädes är rätt betydligt skuldsatt — måtte bestämmas till 12,000 francs eller 8,000 kronor. På min tillstyrkan nedsattes, såsom redan är sagdt, beloppet af Kongl. Maj:t till 6,000 kronor, hvilket således med 2,000 kronor understiger hvad vederbörande i Paris ansett erforderligt. Kongl. Maj:t begär nu, för åstadkommande häraf, ett belopp af 1,700 kronor och då säger Stats-Utskottet, att 1,150 kronor kan vara nog. Detta är väl ändå något obilligt. Jag kallar det obilligt äfven derfor, att vi böra allvarligt taga i öfvervägande, hvad den fattiga kolonien derute gjort under de år, om hvilka här nu närmast är fråga, de 10 år som ligga bakom oss. Denna koloni har dels genom frikostiga donationer, dels genom frivilliga sammanskott byggt en kyrka, som tillsammans med omgifvande tomt är värd omkring 100,000 kronor, och har öfverlemnadt denna kyrka skuldfri till svenska staten såsom dess egendom år 1882. Den har vidare på åtskilliga sätt bragt till stånd en understödsfond, uppgående till 50,000 kronor, hvilken är deponerad här i Sveriges riksbank för att räntan af denna fond skall årligen genom härvarande utrikesdepartement tillställas svenska legationen i Paris och genom denna öfverlemnas till en så kallad understödskomité, hvilken egentligen består af den svenske presten och det svenska kyrkorådet. Dessa siffror, tror jag, visa att denna koloni har varit intresserad för den sak, hvarom här är fråga. Den har ända från första stunden varit till den grad intresserad, att den icke låtit några svårigheter afskräcka sig från att hålla saken uppe.

Hvad vidkommer verksamheten af denna prest och den kyrkliga verksamheten derute i allmänhet, har jag under dessa tio år, som snart äro förflutna, funnit dem högst storartade. Herrarne kunna kanske fråga, huru jag kan veta det. Jo, jag vet det på den grund, att presten är ålagd att 2 gånger om året skicka in officiel rapport till mig, d. v. s. till erkebiskopen i Upsala. Vidare vet jag det ännu mera deraf, att tacksamma människor, som icke vetat, till hvem de borde vända sig med uttrycken af sin tacksamhet, och som för öfrigt varit för mig alldeles okända personer, till mig framfört sin tacksamhet för det gagn, som dessa många arbetare derute hafva i både andligt och lekamligt afseende af kyrkoverksamheten der.

Jag frågar er, mine herrar, kan det vara billigt, kan det vara svenska staten värdigt att pruta af 550 kronor på detta lilla anslag 1,700 kronor? Stats-Utskottet sjelf synes verkligen hafva varit litet i förlägenhet om skälen till sin åtgärd. Det egentliga anförda hufvudskälet skulle vara, att den nuvarande slutsumman på hufvudtiteln icke bör öfverskridas; och för att den icke må öfverskridas med 550 kronor skall den arma, fattiga kolonien i Paris lida straff! Jag säger ännu en gång: detta kan icke vara billigt, och jag kan icke tro att det kan gå för sig. Jag är fullt öfvertygad om, att om hvad Kongl. Maj:t föreslagit här i denna Kammare blir bifallet,

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.
(Forts.)*

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.
(Forts.)*

skola så många upplysningar under tiden kunna komma äfven Andra Kammaren till godo, att vid en gemensam votering hvad Kongl. Maj:t begärt skall oafkortadt beviljas.

Jag, för min del, tillstyrker sålunda afslag på Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:t förslag i denna punkt.

Herr Statsrådet von Steyern: Såsom det är Kammaren bekant, är Utrikesministern Hans Maj:t Konungen följaktig till Kristiania och ett illamående under de senaste dagarne har gjort det för honom omöjligt att, såsom han önskat, närvara här i Kammaren vid behandlingen af hans hufvudtitel. Jag skall därför tillåta mig att å hans vägnar hemställa att på de skäl, som äro anförda så väl i Kongl. Maj:ts proposition som af den siste talaren, Kammaren behagade bifalla Kongl. Maj:ts framställning i fråga om anslag till kyrkan i Paris, och sålunda höja det belopp, Utskottet tillstyrkt, med 550 kronor.

Utskottet har erkänt kyrkans behof af understöd. Utskottet har äfven erkänt, att församlingen förtjenar att understödjas; men Utskottet har för sin nedsättning af det utaf Kongl. Maj:t begärda anslaget anført två skäl. Det ena skälet är, att kyrkans utgifter äro endast förslagsvis beräknade. Härom heter det i Kongl. Maj:ts proposition: att enligt en af ministern i Paris lemnad utredning uppgå församlingens årliga utgifter till 3,500 francs (2,500 kronor), pastors lönen oberäknad. Detta belopp, 2,500 kronor, har ingalunda tillkommit på grund af någon lös beräkning. Ministern har uppgifvit det belopp, hvartill församlingens utgifter under föregående år uppgått och hvartill det på goda grunder kan antagas, att de komma att uppgå under den närmaste framtiden. Lönen till pastor är af Kongl. Maj:t satt till ett belopp, som, enligt hvad nyss erinrats, med 2,000 kronor understiger det af ministern i Paris såsom behöfligt ansedda. 6,000 kronor synes också vara den ringaste aflöning, man kan beräkna för en pastorsbeställning i Paris, och i en församling som denna, hvilken till stor del består af mindre bemedlade handverkare och arbetare, åt hvilka pastorn icke kan underlåta att mången gång räcka en hjälpsam hand.

Utskottets andra skäl är, att Utskottet anser de under denna hufvudtitel anvisade anslag redan vara så betydliga, att någon ökning af desamma icke bör ega rum. Jag hoppas, att detta skälet minst af alla måtte göra sig gällande hos Kammaren, som säkerligen vill taga denna anslagsfråga liksom alla andra i öfvervägande, utslutande med hänsyn till frågans egen beskaffenhet, men deremot icke binda hvarken sig sjelf eller kommande riksdagar vid någon viss maximisiffra på en hufvudtitel utan hänsyn till behovet och angelägenheten af de anslag, hvilka kunna komma att på hufvudtiteln begäras.

Jag hemställer om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i förevarande punkt.

Friherre von Kræmer: I likhet med den förste talaren tillåter jag mig gå något tillbaka i tiden, dock icke så långt som han. Jag vill blott gå tillbaka till det nästförlutna året. Kammaren torde

erinna sig, att då här angående tredje hufvudtiteln utspann sig en ifrig diskussion rörande beloppet af det utaf Kongl. Maj:t föreslagna anslaget till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter, hvilket anslag, på sätt Utrikesministern då, likasom nu, påpekade, med 3,500 kronor understegte hvad från svensk sida, enligt den vanliga proportionen mellan Sveriges och Norges bidrag till kabinettskassans utgifter, borde utgå. Detta förslag till jemkning gick om intet på grund af Andra Kammarens motstånd. Nu ber jag att få påpeka, att i år skulle denna så att säga unionella oegentlighet ändtligen undanrödjas genom Stats-Utskottets förslag, att af de 4,200 kronorna, som förut användts till underhåll af Kronans egendom i Konstantinopel, 3,050 kronor skulle användas till den föreslagna ökningen i anslaget till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter. Men detta förslag torde af Andra Kammaren antagas endast, derest hvad Stats-Utskottet föreslagit i den nu föredragna punkten äfvenledes varder bifallet. Skulle nu här den oförsigtigheten begås, att Stats-Utskottets förslag i föreliggande punkt förkastades och att anslaget till svenska kyrkan i Paris höjdes med 550 kronor, fruktar jag, att det i Medkammaren kan blifva fråga om, att sätta ej blott de 550, utan äfven de nyss omnämnda 3,050 kronorna under gemensam votering, och då kan det ju hända, att denna fråga om tillökning i Kabinettskassan, från hvilken fråga vi nu hoppades varda befriade, kommer att kvarstå olöst. Det är detta försigtighetsskäl, som bevekt åtminstone mig att så väl på Afdelningen som i Utskottet in pleno rösta för hvad som nu blifvit Stats-Utskottets förslag. Man kan visserligen säga, att det icke, åtminstone vid detta tillfälle, kan vara skäl att hålla på den principen, att utgifterna på tredje hufvudtiteln icke skulle få i någon mån ökas, helst någon större och hastigare ökning på samma hufvudtitel icke egt rum. Förhållandet är, att 1874 uppgingo tredje hufvudtitelns anslag till 603,000 kronor och nu endast till något öfver 613,000 kronor. Detta är ju ingen nämnvärd ökning i jemförelse med förhållandet vid de andra hufvudtitlarne. En stor del af representationen håller emellertid fast vid den tankegången, att anslagen å tredje hufvudtiteln icke utan nödtvång böra ökas, och något sådant nödtvång syntes ej här föreligga.

Genom den af Kongl. Maj:t föreslagna indragningen af anslaget till Kronans egendom i Konstantinopel blefvo 4,200 kronor disponibla. Af dessa har Stats-Utskottet, som nämnt, föreslagit att använda 3,050 kronor till ökning af ofta nämnda anslaget till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter. Återstodo sålunda 1,150 kronor att disponera utan att höja slutsumman af anslagen till kabinettskassan. Det begärdes för kyrkan i Paris 1,700 kronor; Utskottet tillstyrkte de disponibla 1,150 kronorna. Måne man kan säga, att nödtvång verkligen förelåg att bevilja ändå mera? Anslaget till kyrkan i Paris har under många år utgått med 1,800 kronor. Kongl. Maj:t begärde nu en tillökning af 1,700 kronor eller icke mindre än $\frac{17}{18}$ af det förra — låt vara i och för sig lilla — anslaget. Är ej detta en väl häftig tillökning? Då nu Stats-Utskottet, å sin sida, ingalunda afstyrkt ökning, utan tvärtom tillstyrkt en förhöjning af ungefär 60 procent af det förra anslaget, är detta dess förslag verkligen

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.*
(Forts.)

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.
(Forts.)*

obilligt. Den nästföregående talaren yttrade, att pastors i Paris lön icke kunde bestämmas till lägre belopp än 8,400 francs eller 6,000 kronor. Man vet dock, att många kyrkoherdar med goda pastorat här i landet icke hafva mera än 3,000 à 4,000 kronor i inkomst. Talet om att Paris är så dyrt, kan ega giltighet beträffande anslagen till de diplomatiska posterna, men icke i fråga om ett anslag, sådant som det förevarande. Om man bor i någon af utkanterna i Paris, blir hyran ganska billig, och med en prests enkla lefnadssätt behöfver hela årsutgiften ej blifva väsentligt högre än mångenstädes i Sverige.

Det är på dessa skäl, och hufvudsakligen på grund af den förut antydda försigtighet, man uti förevarande fråga bör iakttaga, som jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Hr Tamm, Hugo: Inom Stats-Utskottet uttalade jag samma åsigt som de, hvilka ansågo, att det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet borde godkännas. Mitt namn förekommer dock icke bland reservanternas och detta af det skäl, att jag ansåg denna fråga vara af sådan beskaffenhet, att den gerna kunnat begrafvas inom Stats-Utskottets hemliga arkiv. Summan var dels obetydlig och dels hade Statsministern i sitt anförande vid den Kongl. propositionen uttryckt, att han begärde *någon* ökning i anslaget; och nekas kan ju icke, att genom Utskottets förslag någon ökning erhålles.

Derför har jag ej synts bland reservanterna; men då nu frågan blifvit inom Kammaren väckt och önskningar uttalats i motsatt riktning mot Stats-Utskottets, vill jag inför Kammaren förklara de skäl, som föranledt mig att rösta för det högre anslaget.

Redan förra året stod bland reservanterna i denna fråga mitt namn, tillsammans med 10 andra, och bland dem äfven den sista ärade talarens, i hvilken reservation i verklighet uttalades ett förkastande af den motivering, som i år fått gälla. Men kan jag lika litet nu som då godkänna det motiv, som här är fråga om. Stats-Utskottet har nemligen som skäl för sin mening anført, att det anser någon ökning af de under denna hufvudtitel anvisade, redan nu så betydliga anslagen icke böra ega rum. Men äfven om man godkänner en sådan åsigt, så lärer väl den gälla egentligen utgifterna för diplomaterna och konsulerna, men den kan deremot, enligt mitt förmenande, ej tillämpas på en fråga sådan som denna. Ty detta anslag kunde lika väl hafva inrymts under åttonde hufvudtiteln och då hade hela det anförda skälet förfallit och klämmen saknat all motivering.

Dessutom må jag säga, att sjelfva resultatet, oafsedt nu denna motivering, som jag ej kunnat biträda, icke varit det önskvärda.

Utskottet har icke förnekat befintligheten af behovet. Utskottet har heller icke gjort någon anmärkning emot sjelfva summan; och ser man på hvad det gäller, så är det ett litet anslag till en fattig församling, bestående nästan uteslutande af arbetare, hvilka under stora egna ansträngningar visat sig vilja med sitt gamla fosterland upprätthålla det starkaste af alla band människor emellan — religionens.

Då synes det mig allt litet hårdt att man, på samma gång be-

hofvet erkännes, likväl säger till dem: »I fån lida och I fån ej hvad I behöfven, därför att detta anslag händelsevis kommit in under en hufvudtitel, mot hvilken Riksdagen utslungat sin bannlysningsbulla: Hitintills fån I gå och icke vidare!»

Mig synes således hvarken det motiv, Stats-Utskottet stödt sig på, vara hållbart, eller sjelfva resultatet önskvärdt, hvarför jag för-
enar mig med dem, som önska bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Casparsson: Denna frågas *materiella* del är mycket obetydlig, den rör sig endast om 550 kronor! Det torde väl också finnas de, som tycka att frågans *ideella* del just icke heller är så vigtig. Det är bara fråga om beredande af självvård åt några fattiga svenska handverkare och arbetare i Paris! Jag skall bedja få erinra derom, att för några år sedan utfärdades en uppmaning till den svenska allmänheten att lemna bidrag till en ursprungligen svensk församling i södra Ryssland. Detta upprop besvarades på ett särdeles frikostigt sätt. Den rike gaf af sitt öfverflöd, den fattige af sina besparingar. Här har nu Kongl. Maj:t till den svenska Riksdagen framställt begäran om den stora summan af 1,700 kronor till upprätthållande af den svenska kyrkan och församlingen i Paris; och då svarar Stats-Utskottet: »1,150 kronor skola vi gifva, men 550 afpruta vi och bespara!» Jag undrar just huru ett sådant svar, om det af Riksdagen godkändes, skulle uppfattas i landet och af församlingen i Paris?!

Såsom skäl härför har både i Kammaren och inom Stats-Utskottet talats om att det gälde upprätthållandet af en *princip*, nemligen att anslagen under tredje hufvudtiteln ej finge ökas. Detta påminner mig om en tilldragelse från min skoltid. Jag hade nemligen en kamrat, som vid de latinska skrifningarna alltid hade den oturen att sätta verbet i indikativus, då det borde stå i konjunktivus, och då han tillrättavisades därför, ursäktade sig med att det var hans *princip*. Han hade sålunda också sin princip, men detta hade äfven till följd, att han alltid blef »kuggad». Jag skulle önska, att Stats-Utskottets här uppställda princip medförde samma behandling. För mig deremot står bakom denna fråga en stor, vida vigtigare princip. Det gäller nemligen att tillse, det den lilla svenska församlingen i Paris må kunna hålla Sveriges, det protestantiska Sveriges, fana upprätt!

Det är därför jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och att således utgifterna från svenska statskassan till svenska kyrkan i Paris måtte bestämmas till 3,500 kronor.

Herr Widén: Sedan den förste värdade talaren, Herr Erkebiskopen, så utförligt redogjort för de skäl, som tala för bifall till den af Kongl. Maj:t föreslagna löneförhöjningen åt svenska pastorn i Paris, kan det icke behöfvas att ytterligare tillägga mycket i detta hänseende. Jag skall dock, enär jag sjelf haft den glädjen att en gång deltaga i en gudstjänst i den vackra och ändamålsenligt uppförda kyrkan i Paris, bedja få vitsorda, huru uppbyggande och välsignelsebringande denna anordning visat sig vara för de derstädes sig uppehållande svenskarne. Och i detta tempelhus finnes derjemte ett särskildt rum, inredt till skolsal. I denna sal tjänstgjorde fru pastorskan som frivillig folk-

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.*

(Forts.)

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.
(Forts.)*

skolelärarinnan i tur med några andra fruar för de uppväxande svenska barnen, så att vår svenska kyrka äfven i detta hänseende bereder tillfälle till en välsignelserik tjänst. Så mycket allvarligare måste jag bestrida rättmätigheten af det förslag, som af Utskottets pluralitet blifvit omfattadt, i det att Utskottet velat nedpruta det anslag, som af Kongl. Maj:t begärts med 550 kronor.

Det skäl, som hufvudsakligen finnes omnämndt, är det, att utgiftssumman på denna tredje hufvudtitel icke borde erhålla någon tillökning. Den talare, som här i Kammaren uppträdtt till försvar för Utskottets förslag, har dock måst medgifva, att denna grundsats vore temligen godtycklig och att densamma derfor icke heller kunde utgöra ett så särdeles giltigt stöd för det slut, hvartill Utskottet kommit.

Men han framhöll äfven en annan synpunkt, nemligen försigtighetens. Försigtigheten skulle bjuda Första Kammaren att taga den hänsyn till Medkammaren i föreliggande punkt, att den måtte vinna dess bifall i en annan punkt. För min del kan jag dock icke här gå så långt som den ärade talaren. Väl må man taga en skyldig hänsyn till Medkammarens åsichter, der det låter sig göra, men icke får man bortgifva sin rätt att behandla hvar sak efter dess eget värde och göra rätt.

Samma ärade talare anförde vidare att, enligt hvad han förmenade, att den ifrågasatta nedprutningen i anslaget utgjorde en liten summa, som för presten vid svenska kyrkan i Paris ej skulle blifva särdeles känbar. Men talaren borde dock betänka, att då det gälde en tjänsteman med så inskränkta löneförmåner i öfrigt, så vore denna afprutning alldeles icke någon obetydlighet, utan tvärt om en ganska känbar förlust. En skuldsättning år efter år för upprätthållandet af sin tjänst vore en mycket allvarsam fråga. Det kan väl ej vara det svenska folket värdigt att sätta en sin tjänsteman i denna oförsvarliga ställning, allra minst inför utlandets ögon. Och rent af smärtsamt skulle ett dylikt missförhållande te sig för vår svenska församlingskoloni i Paris, då den sjelf icke förmådde afhjelpa detsamma.

Ytterligare anförde vår talare, att han ansåge den tillökning i anslaget, hvilken nu af Kongl. Maj:t ifrågasatts, vara något för »häftigt». Men toge man i betraktande, att det nu först är fråga om att uppföra underhållet åt pastorn i Paris på en ordnad stat med uteslutande af den inkomst, som tillfallit honom från den kollekt, som hittills upptagits, men nu mera indragits, så bortföle denna anmärkning i allo. Mine herrar, att pastorn verkligen behöfver hvad som här ifrågasatts, är redan framhållet. Och att detta behof är ett verkligt och trängande ligger ock i öppen dag. Redan hyran för bostaden för en familj i Paris medtager en rätt betydlig del af hvad här föreslagits. Han må i öfrigt bo hvar som helst inom stadens område. Inom något kyffe kan han icke krypa in, så länge en anständig bostad står att finna. Att vidare kothållningen är dyr, behöfver jag ej säga. Slutligen må det icke heller förglömmas, att svenske pastorn i Paris måste för sin embetsverksamhet i församlingen, som är spridd öfver en mycket stor terräng, göra rätt stora utgifter vid de färder och besök, han har

att utföra, än här, än der, till de särskilda familjer, som vilja och behöfva samtala med honom i och för själavården.

På grund af hvad jag nu anfört får jag på det lifligaste tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets förslag.

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.
(Forts.)*

Herr Reuterswärd: Om det, såsom den förste ärade talaren nämnde, är en sanning, att de skäl, som Stats-Utskottet anfört för nedsättande af det anslag, Kongl. Maj:t begärt i och för upprätthållande af den svenska kyrkan i Paris, voro svaga, måste jag dock erkänna, att de skäl, som återropades af den ärade statsutskottsledamoten på Elfsborgsbänken voro ännu svagare.

Dessa hans skäl skulle vara försigtighetsskäl; man borde ej stöta sig med Andra Kammaren eller sätta den i misshumör, därför att man kunde frukta för att derigenom ett annat anslag skulle gå förloradt. Men då frågan rör sig om en så obetydlig summa som denna och Stats-Utskottet sjelf erkänt behöfvet af densamma, skulle man då af så underhaltiga skäl vilja afslå ett anslag af sådan beskaffenhet som det ifrågavarande.

När det nu blifvit upplyst, att genom enskilda personers bidrag och genom storartade donationer den lilla kolonien i Paris kunnat bringas derhän att bilda en egen församling och denna församling sedermera skänkt kyrka och skollokal till svenska kronan samt denna också emottagit gifvan, — då bör det väl äfven vara en moralisk pligt för svenska staten att söka upprätthålla samma kyrka. När det vidare visar sig att de, som hufvudsakligen begagna sig af denna kyrka, äro i allmänhet medellösa arbetare, ligger det väl ännu mera i sakens natur, att ingen kan vara närmare att understödja dem än just svenska staten. Det är väl icke för mycket begärdt att dessa personer, som nödgas vistas i Paris och der genom sitt arbete söka sin utkomst eller utbilda sig i något visst yrke, någon gång sättas i tillfälle att på sitt eget modersmål få höra Guds ord förkunnadt. Och jag kan ej heller nog betona det, att, när summan är så obetydlig, jag icke kan föreställa mig, att Första Kammaren skulle finna någon den ringaste anledning att vilja nedpruta densamma.

Dessutom må jag som ett biskäl anföra, att det dock är första gången som vår ärade Utrikesminister kontrasignerat en Kongl. proposition, som här behandlas; och han skulle nu vid sin första kontrasignation emottagas med ett afslag på sin framställning för en så lumpen summas skull!

Med anledning af hvad jag nu yttrat anhåller jag vördsamt få yrka afslag å Utskottets förslag samt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Hamilton: Lika med de flesta föregående talarne, som här yttrat sig i frågan, instämmer jag på det varmaste i önskan att upprätthålla och gifva detta lilla bidrag till den svenska församlingen i Paris, hvilken jag tror deraf i allo vara förtjent. Men då jag likväl inom Utskottet anslutit mig till den mening, som gifvit sig till-

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.*

(Forts.)

känna i Utskottets betänkande, har det skett endast därför, att frågan för mig stält sig sålunda, att jag ej velat riskera, att vid de gemensamma omröstningarnas lotteri den svenska kyrkan i Paris icke skulle erhålla det af Kongl. Maj:t äskade anslaget.

Detta tror jag vara sjeftva hufvudskalet till att Första Kammarrens ledamöter inom Utskottet röstat så som de gjort; och det är äfven på detta skäl som jag vågar anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Posse: Jag ber Kammarren ursäkta att jag af det material, som här föreligger, icke kan uppkonstruera, vare sig en stor nationel fråga eller en fråga, som hufvudsakligen rör de fattiga arbetarna. Jag ser saken precis som den är och ingenting vidare.

Stats-Utskottet har i detta fall erkänt behovet men sagt, att det icke vore så stort som det framstälts. Således har Utskottet underkänt den beräkning, som Regeringen gjort i afseende på behovets omfång, och i stället erbjudit Riksdagen en godtycklig beräkning, utan att för densamma gifva något skäl. Att behovet finnes är emellertid principielt i Stats-Utskottet erkänt och Utskottet har icke tillfredsställande vederlagt det anspråk, som af Regeringen framstälts.

Litet hvar vet, att det anslag, som hittills utgått, varit för ringa och att hvarje år uppstår en brist, som fylts af statsmedel, men icke från tredje hufvudtiteln utan från den åttonde.

Följden af att Riksdagen nu ånyo beviljar ett för detta ändamål otillräckligt belopp blir naturligen, att det kommer att uppstå en brist, som sedermera fyller från anslagen under 8:de hufvudtiteln. Huruvida det i en sådan anordning kan ligga något särskildt tillfredsställande för Riksdagen, har jag mig icke bekant. Jag tror det dock icke. Men deremot är jag förvissad, att den obetydliga skillnaden emellan Regeringens och Stats-Utskottets förslag med lätthet skall af Riksdagen beviljas.

För min egen del må jag säga, att jag icke i likhet med representanten på vestgötabänken kan dagtinga med min öfvertygelse eller låta pruta med mig; utan jag anhåller att få yrka afslag å Stats-Utskottets framställning och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Carlheim-Gyllensköld: För min del håller jag visst icke skarpt på att anslagen under tredje hufvudtiteln icke ökas, blott det sker på ett praktiskt sätt och för praktiska ändamål. Den föreliggande frågan är nu ett mera ideelt ändamål, som behöfver understöd af statsmedel; men vi hafva mångfaldiga fattiga församlingar här *hemma* i riket, der man icke alltid kan betala sina utskylder; men här blir utmätning följden af sådana försummelse.

Dessa församlingar få dock ingen hjälp. Jag skulle önska, att staten kunde gifva 550 kronor till hvarje sådan församling; men jag fruktar att staten hvarken har råd eller vilja dertill.

Men om nu i detta fall en brist uppstår, vet jag icke, hvarför man ej i Paris kan göra på samma sätt som i London. Der användas medel från skeppsfarten till upprätthållandet af kyrkan.

Oafsedt de bevekande skäl, som de sista ärade talarne anfört,

tillåter jag mig dock förena mig med dem, som här hafva yrkat bifall till Stats-Utskottets förslag.

*Förhöjdt
anslag till
svenska
kyrkan i
Paris.*

(Forts.)

Herr Sundberg: Jag har egentligen icke något att tillägga till hvad jag vid diskussionens början anförde; jag skall blott bedja att få fasta herrarnes uppmärksamhet vid en sak, som här under öfverläggningen yttrats af den förste statsutskottsledamoten, som hade ordet. Han anförde bland annat att han tyckte förhöjningen skulle blifva något för häftig, om man höjde anslaget till svenska kyrkan i Paris från 1,800 kronor till 3,500, men han misstager sig mycket, om han tror att någon verklig förhöjning i församlingens hittills varande tillgångar beredes henne genom beviljande af dessa 1,700 kronor. Jag ber nemligen att få fasta hans och Kammarens ledamöters uppmärksamhet derpå, att under de år, som 1,800 kronor utgått till nämnda församling, har samtidigt en kollekt i de svenska kyrkorna till hennes fördel upptagits, hvilken med det sist förflutna året upphört. Denna kollekt kan naturligtvis icke fortsättas, men den har under de sist förflutna åren visserligen gått till vida mer än 1,700 kronor och oaktadt den det har gjort, har lika fullt år efter år brist uppstått i församlingens tillgångar, som på extra väg behöft fyllas.

Hvad för öfrigt vidkommer åtskilligt, som här blifvit sagdt om uppgörelser, som förekommit inom Stats-Utskottet, och den förbindelse, som der blifvit gjord mellan detta anslag och ett annat till kabinettskassan, vill jag icke tillåta mig att deröfver fälla något omdöme. Så mycket kan jag dock icke undgå att säga, att detta slag af uppgörelser är mycket väl sedan gammalt känt, och att jag icke har någon respekt eller fruktan derför, äfven när det framdrages i form af en lindrig hotelse.

Jag yrkar fortfarande på bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Leijonhufvud: Jag skulle kunna instämma i hvad den förste talaren yttrade, såsom i det hela öfverensstämmande med min uppfattning af förevarande fråga, men jag tillåter mig att nämna några ord om förhållandet uti Utskottet. Saken förhöll sig der, såsom Friherre von Kræmer framställt den. Der bemöttes man under diskussionen med åberopande af en abstrakt princip, och sådana hafva aldrig varit i min smak, ty då tillämpningen skall ske, hålla de vanligen alls icke streck. Emellertid veta vi, att personer, som fastna på sådana absoluta principer, icke gifva vika för några skäl och bevis. De uttala dem på det positivaste sätt och låta sig sedermera ej rubbas från sin ståndpunkt.

Den uppfattning, som den förste talaren från Stats-Utskottet framstälde, att den föreslagna lönen vore alldeles tillräcklig för en prestman att lefva på i Paris, kan jag icke dela. Tvärtom är jag af den åsigten, att en förhöjning mycket väl kan behövas. Jag tror icke på de billiga prisen i Paris; åtminstone har jag kommit till den erfarenheten för min enskilda del, att äfven om man vill lefva billigt, låter det sig icke göra.

De skäl, som Grefve Hamilton framstälde, bevekta äfven mig att icke sätta allt på spel i de gemensamma voteringsarnes lotteri,

Förhöjdt anslag till svenska kyrkan i Paris. hvilkas utgång på senare tider ej varit särdeles gynsam. Jag föredrog därför att taga det mindre anslaget. Eljes har icke jag mer än den siste talaren någon smak för kompromisser. De hafva icke varit min sak och lära icke blifva det heller.

(Forts.)

Friherre von Kræmer: Jag får påpeka, att ej blott slutsumman af de ordinarie anslagen på tredje hufvudtiteln länge varit oförändrad utan ock att just för detta anslag särskildt gäller denna regel. Till svenska kyrkan i London utgick under en lång följd af år ett understöd af 100 pund sterling eller 1,800 kronor. Denna kyrka har dock äfven inkomster från annat håll. En af de betydligaste af dessa inflyter derigenom, att svenska fartyg, som anlöpa engelska hamnar, till nämnda kyrka erlägga en viss afgift, som 1876 uppgick till 218 pund sterling. Kyrkans årliga inkomster uppgingo då till 1,100 och några pund sterling och den hade till och med derigenom kunnat samla ett kapital, nedlagdt i svenska statsobligationer, stort nog att genom dess ränta trygga kyrkans framtida bestånd. Kongl. Maj:t ansåg derfore att den ej längre behöfde något understöd, hvarför Kongl. Maj:t 1878 gjorde framställning om att detta anslag skulle upphöra. Det hade då varit naturligast, att penningarne föreslagits att återgå till statsverket, men så skedde icke, utan de anslogos åt kyrkan i Paris, som sedermera har bibehållits vid detta belopp. Nog bör man väl kunna medgifva, att när anslaget så länge utgått oförändradt, det är en ganska aktningvärd förhöjning, som nu i ett slag skulle beviljas, nemligen 60 proc. Den ärade talaren på upplandsbanken får ursäkta, men det är just på det att vi ej må bli »kuggade», som vi inskränkt vårt förslag derhän, och får jag fortfarande anhålla om bifall till detsamma.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan derpå att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

2 punkten.

Godkändes.

3 punkten.

Lades till handlingarna.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 13 och 16 innevarande Februari bordlagda utlåtande

N:o 17, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förändrad lydelse af § 53 i värnpligtslagen den 5 Juni 1885, dels ock enskild motion i samma ämne.

1 punkten.

Friherre Klinckowström: Det är synnerligen mot punkten a) i den förändrade 53 § af värnpligtslagen som jag har att göra några anmärkningar. Det står nemligen der, »att värnpligten för invånare i Gotlands län inträder vid början af det kalenderår, under hvilket han fyller nitton år etc.» Det har af en motionär, Herr Bokström, blifvit begärdt, att denna värnpligt skulle inträda först vid 21 års ålder. Jag kan icke annat än på det högsta förorda den åsigt, han i detta hänseende hyser. Det är ju påtagligt, mine herrar! Att sätta beväringens ålderns början så tidigt som 19 år är alldeles för tidigt, synnerligen då inga bestämmelser finnas för det allmänna beväringsmanskapets *längd*. Om för manskapets antagande vore ut-satt vilkor om en minimilängd, kunde derigenom lättare undvikas, att beväringssynglingarne icke hade för krigets mödor tillräckliga krafter. Sådana bestämmelser finnas beklagligen icke, hvarken för Gotlands län eller för det allmänna beväringsmanskapet. De enda föreskrifter rörande längdförhållanden som finnas, förekomma i militär-läkare-instruktionen för besigtningar å det allmänna beväringssmanskapet och dervid är föreskrifvet, att detta manskap skall kasseras, så vida det är af dverglik längd. Enligt upplysningar, som jag erhållit i detta afseende, menas dermed en längd af 9 kvarter. Det kan hvar och en utan att vara militär inse, att beväringssynglingar som icke fyllt 19 år — ty de antagas det år, under hvilket de fylla 19; de kunna således vara obetydligt öfver 18 år och något öfver 9 kvarter långa — icke äro tjenliga att utstå krigslifvets mödor och besvär.

Detta är den ena anmärkningen jag hade att göra; den andra är af vida allvarsammare beskaffenhet. Den är att jag finner hela undantagsförhållandet rörande beväringssmanskapet i Gotlands län vara origtigt. Mig synes, att man mycket gerna hade kunnat låta beväringssmanskapet på Gotland vara underkastadt alldeles samma föreskrifter och pligter som det allmänna beväringssmanskapet i hela det öfriga Sverige. Om man ännu, såsom måhända var skäl att göra 1811, då de gotländska militära institutionerna inrättades, tror, att Gotland numera kan mot ett fiendtligt anfall försvaras af sitt eget manskap, bedrager man sig storligen. Följden blefve ingen annan, än att man gagnlöst förde manskapet till slagtbänken. Det är omöjligt att med detta manskap försvara Gotland. Det finnes således icke något skäl, hvarför här undantagsförhållanden skulle ega rum.

Jag har ansett mig pliktig att till protokollet låta upptaga alla mina anmärkningar, men då jag vet att de icke i denna Kammare leda till något resultat, kommer jag icke att yrka något i detta afseende.

*Lagförslag
angående
Värnpligts-
lagens till-
lämpning
inom Got-
lands län.*

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och den föredragna punkten godkändes.

2 punkten.

Godkändes.

Afskaffande af åtskilliga Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 13 och 16 i denna månad *abordlagda utlåtande* N:o 18, i anledning af väckt motion om upp-
löfteseder. häfvande af åtskilliga löfteseder.

Herr Wennnerberg: Här föreligga nu trenne motioner rörande edgång, hvilka alla af Lag-Utskottet blifvit afstyrkta. Hvad de två sista af dessa beträffar, kan jag icke annat finna, än att Lag-Utskottet för sin behandling af dem haft fullgiltiga skäl; men detta gäller icke för mig, hvad angår den första, rörande löftesederna.

Det är en känd sak, att på Riksdagens skrifvelse 1883, hvori önskan utalades om en bestämd åtskilnad i afseende på formuleringen af löftes- och bekräftelseeder, kom såsom svar Kongl. Maj:ts förslag för lidet år rörande ordalagen vid edgång; och utgången af diskussionen härom i denna Kammare torde också kvarstå i Kammarens ledamöters minne.

Icke tillräcklig ansåg jag för min del den då gjorda åtskilnaden mellan dessa två slag af eder. Det ena, eller bekräftelseeden, strider icke mot förnuftet, icke heller saknar den tillräcklig religiös grund. Den är för rättskipningen, icke blott i vårt land utan i alla civiliserade länder, af betydande och stor vikt. Men hvad sålunda gäller om detta slag af eder, gäller ingalunda om det andra, eller löftesederna, som småningom växt upp såsom ogräs, låt vara välment ombuldade från statens sida, men, såsom, jag tror mig kunna visa, mot den enskilde alldeles hänsynslöst använda.

När man vill komma till ett resultat på grund af en försökt bevisning, är det rent af nödvändigt, att de diskuterande hafva gemensam princip att utgå från; och sådana finnas till all lycka för oss människor egentligen icke mer än tvenne, då det ju icke går an att till principernas antal räkna godtycket, den egna fördelen, icke ens den ofta åberopade klokheten, som icke sällan är en art af dårskap. Man måste nemligen antingen ställa sig på *förnuftets* grund, eller också kasta detta å sido, ifall man tror sig hafva funnit en djupare och säkrare i religionen.

Låt oss då tillse, om löftesederna verkligen hafva stöd i förnuftet, eller, om detta saknas, möjligen i religionen! Jag vågar påstå, att de sakna det från båda hållen. Någon lång och utförlig bevisning härför vill jag ej riskera, utan skall jag sammantränga den så mycket som möjligt, förmodande, att hvar och en som *vill* icke skall få svårt att äfven *kunna* förstå, hvad jag säger.

Teoretiskt sedt, är löfteseden oförnuftig, därför att den förutsätter ett själfmedvetande hos människan, som hon alldeles icke fått sig gifvet; och tillika en själfbestämning, som ingalunda är eller följakt-

ligen kan vara hennes. Nu veta vi något hvar, att vårt förnuft till *Afskaffande* till sitt väsende egentligen har dessa konstitutiva principer att hvila *af* *åtskilliga* på, sådana som de hos människan uppenbara sig, begränsade, relativa. *löfteseder.* Vi äro förnuftiga varelser, men icke oföränderliga, icke allvetande, icke allsmäktige. Hos oss är allt stäldt på perfektibilitetens, utvecklingens *rörliga*, icke på fullkomlighetens fasta grund. Icke blott vår kropp blir småningom en annan och helt och hållet förnyad, utan äfven våra begär, önsknningar, tankar och åsichter, undergå vaxlingar under hela vår lifstid. Framtiden är icke vår, icke ens den närvarande stunden. Det enda som med konkret bestämdhet fyller vårt medvetande och der kan åstadkomma någon inverkan på vår själfbestämning är och måste vara ett erfaret, ett faktum; det bör hafva skett, och tillhör alltså det förfutna. Men *detta* är icke föremålet för löfteseden, utan det kommande, framtiden. Denna har dock för människan blott ett allmäneligt och vilkorligt innehåll. Eden förutsätter likväl ett helt annat och det *mot* förnuftet. Löfteseden kan framvingas, men icke förnuftet. Det stannar kvar, ty det kan icke såsom sådant uppträda mot sig sjelft. Det är alltså omenskligt att fordra en sådan ed, — icke nu i den mening, att deruti ligger någon grymhet, utan därför att det är helt och hållet stridande mot begreppet människa och icke påstår väl någon, att det är grundadt i det absoluta förnuftet. Då det nu ej kan antagas, att denna edsfordran är omenskelig i *den* betydelsen att den är gudomlig, det vill säga, absolut förnuftig, återstår intet annat än det påkostande erkännandet, att den är motsatsen dertill, eller den är absolut oförnuftig.

Vilja vi åter se löfteseden ur praktiskt förnuftig synpunkt, veta vi väl, att inom det område, der denna är bestämmande, de stränga teoretiska satserna icke alltid kunna fullt tillämpas. Vi äro såsom medborgare underkastade omständigheter och förhållanden, som göra att under olika tider och olika bildningsgrader det för tillfället rättaste kan anses vara att finna än på ett sätt, än på ett annat; och vi hafva därför en viss pligt att på detta område godkänna hvad som på det teoretiska ej är erkänt. Det är också merendels från detta håll, som försök göras att försvara löfteseden. Huru förhåller det sig emellertid dermed?

Det är mycket vanligt det påståendet, att löfteseden är till, därför att staten eller *det allmänna* har behof af att binda den enskilde för något af sina ändamål så strängt som möjligt; det vill säga, eden är ett uttryck af statens fordran, att så förpligta den enskilde, att staten derigenom vinner sitt ändamål. *Kunde* det verkligen på detta sätt ske, då hade man icke så mycket att härom säga, och ännu mindre om talande bevis kunde anföras att sålunda ändamålet också vunnits. Men här, liksom öfverallt, är det så, att öfverdriften hämnar sig sjelf. Öfverskridandet af det billigas, det vill säga, det rättas gräns förer alldeles gifvet in på det obilliga och orätta. Huru skall det till slut gå, om staten försöker bygga sitt väl på den enskildes ve? Så vida staten är en komplex af de enskilde, är det klart, att staten småningom, men säkert skadar sig sjelf just derigenom. Jag hänvisar till historien, som vittnar tillräckligt derom.

Afskaffande af åtskilliga löfteseder.
(Forts.)

Men vi skola icke blott se saken från det allmännas synpunkt vi böra äfven se den från *den enskildes*. Då har man oftast fått höra andragas, att löfteseden åt den svaga människan och medborgaren gifver ett kraftigt stöd under hennes försök att fullgöra sin pligt eller utöfva sitt kall. Ja, mine herrar! Vore det så, då vore det väl. Men för att kunna gifva stöd, bör man sjelf stå på en säker grund, och det här afsedda stödet eger ingen sådan, hvarken i förnuftet eller religionen. Tvärtom. Eden, det förmenta stödet, hotar ständigt att med hela sin omätliga tyngd fälla den, som det skulle stödja. Det liknar de stora sträpfelare, man ofta ser omkring gamla kyrkor. De skulle vara till för att stödja dem, men i stället hafva de under tidernas lopp lutat sig mot muren, som de trycka och tynga, tills han remnar. Löfteseden såsom stöd är i sjelfva verket icke annat än en sådan omätlig tyngd, som i hvarje stund trycker ned i stället för att hålla uppe. Det förhåller sig namligen så att den samvetsömme, som verkligen vill hafva ett stöd i denna ed, känner snart vid hvarje yttring af fri tanke- och viljeverksamhet, huru detta stöd lägger sig tryckande öfver honom och hotar genom sin omätliga, nästan ideala fordran, att krossa honom vid första försök han gör att röra sig. Gå vi åter till den andra ytterligheten, till den samvetslöse — detta ord icke taget i någon alltför sträng eller hård bemärkelse — finna vi, att för honom löfteseden oftast utgör ett skydd, på hvilken, såsom orimlig, han skyller hvarje försummelse, hvarje godtyckligt tilltag. Om till all lycka dessas antal icke är så synnerligen stort, så är desto större deras, som inse edens stora betydelse, men tillika finna, huru illa den motsvarar hvad den borde och kunde vara. De förhålla sig aldeles oberoende af eden, handla som funnes den icke till, alltid likväl uttryckande för den kolossala apparaten sin fullkomliga högaktning — på afstånd.

Jag behöfver icke mycket tala om, huru det förhåller sig med löfteseden, sedd ur rent *religiös* synpunkt. Om vi nu icke vilja sysselsätta oss med gamla testamentets förebilder mycket, böra vi dock göra det något. Der förekommer icke någon föreskrifven eller gillad löftesed. Det finnes blott *en* som afgifvit sådana eder, och det är Jehova. Han *kan* det, ty han har ingen forntid eller framtid; allt är för honom närvarande. Han, men ingen annan, *kan* säga, hvad han vill, och hvad han ämnar göra. Hos judarne hade dock utbildat sig en ful sed, lika ful som hos oss svenskar, att i nästan alla oträngda mål tillgripa eder. Men när *den* kom, som är *vår herre*, veta vi nog, hvad han sade om detta. Kunna vi icke genast komma derhän i redbarhet, att vi förmå lyda hans föreskrift: »edert tal vare ja, ja, nej, nej», böra vi åtminstone känna oss djupt skyldige, att icke för egna syftens skull komma fram med någon advokatyr mot den samme Herren, som bestämdt förklarade: »Jag säger eder, I skolen alls intet svärja.»

Efter denna lilla inledning vill jag öfvergå till Lag-Utskottets yttrande, hvilket, ifall jag har rätt i hvad jag här sagt, icke *kunnat* frambära något tillräckligt skäl för förkastande af motionärens önskan. Till min glädje har Lag-Utskottet äfven erkänt, att det i sin helhet icke obetydligt delar motionärens åsigt.

Till en början säger Utskottet, att man redan inträdt på vägen att söka bortskaffa en mängd onödiga eder. Jag får då säga att dessa försök inskränka sig nästan endast till år 1878 och sedan dess har i detta hänseende stort intet skett.

Afskaffande af åtskilliga löfteseder.
(Forts.)

Ty då år 1883 Riksdagen afgaf sin kända skrifvelse om edgång, hvilken framkallade Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, förslidet år, hade i denna icke fästs något synnerligt afseende vid Riksdagens uttalade begäran, att det skulle göras en skilnad emellan löfteseder och bekräftelseeder. Utgången är känd. Den föreliggande motionen rör icke samma sak. Här är alldeles icke fråga om bekräftelseeder, hvilka jag för min del anser både nödvändiga och tillåtliga, såväl ur praktiskt förnuftigt som ur religiös synpunkt. De handla nemligen om ett faktum, om en enskildhet, som jag kan veta; löftesederna åter om något som jag icke kan veta; men jag bör ju icke af någon fordra beedigande af något, som han icke kan veta.

När nu 1883 års begäran af Riksdagen egentligen blott haft den icke ensamt åsyftade verkan att Nya lagberedningen blifvit anbefald att »vid afgifvande af förslag till ny rättegångslag taga i öfvervägande frågan om inskränkning uti de enligt hittills gällande allmänna rättegångsordning föreskrifna eders användande», så träffar detta Utskottets resonnement icke hvad här är fråga om; ty här är icke fråga om de till rättegångsordningen hörande bekräftelseederna.

Lag-Utskottet säger dock, att det sålunda eger »giltig anledning till det antagande, att Kongl. Maj:t åt frågan om inskränkning i antalet af de i lag föreskrifna eder fortfarande egnar all uppmärksamhet». Denna giltiga anledning anser jag i den föreliggande saken betyda mindre, ty den gäller helt andra eder än dem, som nu äro i fråga; och att Kongl. Maj:t alltid egnar uppmärksamhet åt en vigtig sak, det få vi väl lof att antaga. Således ligger också i denna fras just icke någon stor betydelse.

»Vid sådant förhållande anser Utskottet, som för öfrigt delar motionärens önskan, att onödiga löfteseder må så vidt möjligt afskaffas, ej lämpligt, att Riksdagen nu å nyo drager denna fråga i så stor omfattning som motionären påyrkat, under Kongl. Maj:ts pröfning, vare sig genom att, på sätt motionären föreslagit, för sin del fatta beslut i ämnet eller genom att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t.»

Utskottet torde ursäktas, om jag här gör en måhända småaktig anmärkning. Det står »onödiga löfteseder.» Således erkänner Lag-Utskottet, att sådana finnas. Men då vore det ledsamt om vi endast »så vidt möjligt» skulle kunna skaffa bort dem, ehuru erkänt onödiga. Det är ju just detta, som både kan och bör göras.

Lag-Utskottet anser det dock ej lämpligt att »å nyo draga denna fråga i så stor omfattning, som motionären påyrkat under Kongl. Maj:ts pröfning.»

Jag tror dock ej, att denna omfattning är så synnerligen stor. Antalet löfteseder är nog stort, men temligen enahanda till arten; de äro af den beskaffenhet, att faller en af dem, falla med den ock ganska många, — kanske alla.

»Utskottet finner sig ej heller föranlätet att i anledning af motio-

Afskaffande af åtskilliga löfteseder. nen hemställa om afskaffande af något visst slag af eder. Utskottet vill i sådant afseende erinra derom, att gränsen mellan löfteseder och bekräftelseeder är synnerligen svår att uppdraga.»

(Forts.)

Lag-Utskottet har dock säkerligen haft mycket svårare uppgifter sig förelagda — och äfven löst dem — än att skilja emellan löfteseder och bekräftelseeder, helst när motionären särskildt nämner de eder, som han *icke* sätter i fråga att taga bort. Det är sant, att vittneseden liknar en löftesed; men denna likhet är blott formell, och den är egentligen en bekräftelseed.

Utskottet säger vidare, beträffande domareeden, »att svenska folket skulle sannolikt ej vilja låta sig dömas af domare, som ej aflagt domareed». Jag kan icke finna det. Erfarenheterna äro nu en gång mycket olika; och för mig ställer sig saken så, att svenska allmänheten icke alls frågar efter, om domaren har svurit sin domareed eller icke.

Hvad läkareattester angå, kunna de mycket väl undvara beedigandet; och ett sådant kommer nu mera sällan i fråga. Vid utförandet af attester äro vi i allt fall inne på *bekräftelseederna*. Men sjelfva embetseden bör läkaren slippa, och kommer lika fullt att anlitas i samma mån som han vinner förtroende såsom en skicklig läkare. Till och med i så viktiga fall, som der det gäller att lemna en attest för erhållandet af en liförsäkring, förekommer i attesten intet edligt tillägg, och den antages lika fullt såsom tillförlitlig, då läkaren är känd.

På grund af hvad jag nu anført, anhåller jag, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte för sin del besluta, att alla löfteseder, hvarmed förstås tro- och huldhetseder, embetseder, krigsmannaeder, eller med dessa nu nämnda jemförliga eder måtte afskaffas.

På den senare delen af motionärens önskan framställer jag icke något yrkande.

Mina herrar, det kan synas förmätet af mig, att icke nöja mig med att yttra min mening, utan tillika våga göra ett yrkande, och detta sådant att det säkerligen för många skall synas vara för stort. Men detta kommer sig ingalunda af någon öfverdrifven förhoppning om att ett dylikt yrkande skulle nå det mål, som för mig är det mest önskvärda; utan af det gamla »dixi et salvavi». Men jag finner mig icke hafva gjort det sista af dessa två, om jag icke utsträckt det första så långt jag förmått och sålunda äfven framställt ett yrkande.

Det lider knapt tvifvel att vi, kanske alla, inom oss erkänna, att det vore en välsignelse om detta otyg af eder försvunne. Det är äfvenså temligen säkert, att vi sjelfva aldrig med någon glädje hafva aflagt en löftesed, aldrig med någon öfverdrifven eller ens lugn förhoppning om att vi med god vilja och fast föresats skulle lyckas uppfylla densamma. Skulle vi ej göra våra söner och efterkommande en stor tjänst, om vi befriade dem från tvånget att aflägga dessa eder, som visat sig allt mer och mer vara till föga gagn och som utan ringaste fara för samhället, men till stor båtnad för den enskilda, kunna afskaffas?

Under det sistförflutna året har jag varit i tillfälle att på ett *Afskaffande* bedröfligt sätt få en erfarenhet om hela det lättsinne, hvarmed vår *af åtskilliga* allmoge anser sig kunna aflägga eder och det i fall, der det dock *löfteseder.* gälde endast att uppenbara sanningen. Under denna tiden — jag tager mig friheten berätta den lilla händelsen — besöktes jag af en högst aktningvärd kyrkoherde i Kronobergs län, till hvilken ett vittne blifvit af Häradsrätten i orten förvisadt för att erhålla undervisning om edens vigt och vådan af mened. Presten hade gjort detta och, med den kännedom, jag om honom eger, är jag fullt öfvertygad om att han gjort det med allt det allvar, hvarmed han bort göra det. Då han slutligen, såsom han fann sig hafva skäl till, för mannen framhöll hela den våda, som förestode honom genom att begå en mened, fick han detta svar: »Det måtte väl ej gå mig värre, än det kommer att gå kyrkoherden!» På sin fråga hvad han dermed menade, erhöll kyrkoherden då detta svar: »Har icke kyrkoherden också aflagt ed; har ni alltid hållit den?» — Det kanske förefaller mången besynnerligt, hvad kyrkoherden omnämnde för mig, att han vid denna fråga teg.

Ja, *han* svarade intet.

Och jag frågar eder nu alla, mina herrar, som aflagt löftesed, hvem som helst, om han såsom en ärlig och sannfärdig man kunnat och bort handla annorlunda än denna aktningvärde prestman! Och den, som vågar påstå, att han alltid hållit sin ed obrottsligen, om den vill jag helst tro, att han misstagit sig på edens betydelse och han står der, mer eller mindre lik den egenrättsfärdige fariseén, som förklarade inför Gud, huruledes han hållit fädernas bud och stadgar, gifvit tionde af mynta och kummin o. s. v. men teg om det väsentliga.

Mina herrar, — låten icke den så kallade klokheten, som är förträfflig, men ej då den kommer i strid med sanningen — icke varsamheten, som också är god, men ej då den kommer i strid med det rätta — låten dem icke hindra eder att för eder del besluta, att alla dessa så kallade löfteseder må falla!

Herr Widén: Det måste anses vågadt af mig att hafva begärt ordet, för att yttra mig i motsatt rigtning mot den föregående ärade talaren på kronobergsbänken.

Hans utmärkta förmåga att lägga sina ord väl och slående från sina synpunkter måste naturligtvis sätta mig, som på intet vis eger samma begåfning, i fara att dervid komma till korta; men då för mig här är fråga mera om en bekännelse än ett värtalighetsstycke, skall jag likväl bedja att få yttra min tanke i ämnet.

Jag vill börja med hvad den föregående ärade talaren i slutet af sitt anförande sade, nemligen, att det vore en »välsignelse om alla edgångar kunde uppböra». Jag vill af allt hjerta gifva mitt erkännande dertill. Men på samma gång ber jag att få erinra om något, som den ärade talaren i allo visat sig hafva med motionären förgätit, nemligen att vi menniskor, högre eller lägre, fattiga eller rika, på långt när icke befinna oss i det tillstånd, att eder, vare sig såsom bekräftelseeder eller såsom löfteseder, ännu kunna undvaras.

Afskaffande af åtskilliga löfteseder. (Forts.) Vi må besinna och erkänna, att vi människor äro af ett svagt, ett lögnaktigt slägte; vi må besinna, att om något skall kunna hålla oss uppe från att förlora oss på osanningens område, är det just det, att vi ställas inför den allvetande Guden, att vårt medvetande *väckes* derom att denna Gud är tillståendes i helig rättfärdighet och att han ser oss, till och med i våra innersta hjertörelser och å alla våra för all världen dolda lönrum.

Det är denna djupt beklagansvärda fallenhet hos oss alla att icke på tillbörligt sätt hafva Gud för våra ögon, som i så hög grad förer dertill, att vi i sedligt hänseende lida så öfverraskande nederlag, än på ett slagfält än på ett annat.

Följde en hvar bibelns ord att alltid hafva Gud för ögonen i alla sina tankar, ord och handlingar, ja, då tror jag, att många många färre fall af lögn och bedrägeri, af synd och last skulle förekomma.

Men så lyckligt är nu, sorgligt nog, icke förhållandet, och att komma dertill sakna vi nu varande människor till och med den erforderliga lusten och förmågan, trots allt hvad man häremot i bristande sjelfkänedom eller bristande ödmjukhet vill fantisera till invändning. Det behöfves sannerligen en kraftig påstötning utifrån, enkannerligen från det öfver oss till vår upprättelse och vårt stöd stående samhället, för att vi skola kunna hafva vår helige och helgande Herre af himmelen för ögonen och stärkte af hans kraft bestämma oss i vår svaghet efter *Hans* vilja.

I detta syfte är det ju ock så, som vi till och med från historiens morgongryning se, att edgångar blifvit införda af religiösa fäder, som egt erfarenhet af religionens omätliga kraft att stäfja synd och lögn, men främja sanning och dygd. Det är från samhällets sida ett ädelt, högsinnadt, moderligt försök att komma den svaga människan till hjälp för maktpåliggande värf, att tillskynda henne en behöflig väckelse till känsla af Guds heliga närvaro, för att derigenom bevara henne från bedrägeri och svek. Ja, jag ser uti eden allt igenom en religiös uppbyggelseakt. Det är från samhällets sida, hvad jag redan sagt, närmast ej fråga om annat än att väcka hos den edgående enskilde ett lefvande medvetande derom, att Gud är *när*, »*numen adest*», i allt hvad vi förehafva, *när* i rättfärdighet ej mindre än i kärlek — att väcka detta medvetande till den lifaktighet, att det blir ett verksamt motiv för individens tanke- och handlingssätt för lifvet ej mindre än för stunden. Från den edgående enskildes sida är eden en åkallan, der han öppnar sitt hjerta för Gud, som är »*mächtig i de svaga*». En hänvändning till Gud i bön derom, att Han måtte skänka kraft att fullgöra allt, hvartill han i eden bekänner sig. Men nu möter man mig med den invändningen: vår dyre religionsstiftare har ju sagt just med hänsyn till edgången: *edert tal vare ja, ja, nej, nej, hvad derutöfver är, är af ondo eller den onde*. Dessa ord måste ju respekteras.

Ja dessa ord skola i allt respekteras, men också derföre icke misstydas. Hvad mig angår, tror jag mig hafva respekterat anförda ord utan all misstyding, först och främst i afseende å slutet, då jag framhållit eden såsom en följd af det onda i vår verld i all synnerhet dess brist på erforderlig sanningskärlek i hjerta och gerning.

Edgången är dock därför icke själf ett ondt, utan ett godt, ja, ett medel mot det onda i syndens värld. Lika oförbehållsamt har jag ställt mig till efterrättelse begynnelsen af vår Frälsares anförda ord. Men jag måste afvisa den så vanliga misstydingen, då man tror sig här helt enkelt hafva ett lagbud i vanlig mening. Målet har vår Herre visserligen angifvit i de anförda orden, att vårt tal icke skall vara annat än »ja, ja, nej, nej»; men detta Frälsarens yttrande är, såsom mångfaldiga andra, visst icke att anse såsom ett *lagbud*, utan endast såsom en hänvisning på det ideal, till hvilket vi skola sträfva att komma i mån af den sedliga kulturens fullkomning. Ty Jesus var ingen Moses, ingen borgerlig lagstiftare, utan endast religionsstiftare.

Herrarne känna alla mycket väl att, då fråga är om lagar och lagbud för våra samhällen, man icke får taga hänsyn endast till idealet, utan att man då måste taga hänsyn till den för handen varande verkligheten, till de redan bestående förhållandena derjemte. Säkerligen skulle det icke gå för sig att i vår grannstat i öster införa de i flera hänseenden rationellare lagar, vi här hafva i Sverige. Der äro förhållandena, ja kulturtillståndet i sin helhet så olika, att våra lagar, om de hänsynslöst der infördes, helt säkert skulle verka förstörande.

I detta afseende måste en utveckling få ega rum, från ett lägre till ett högre, samt lagstiftaren derefter rätta sig. Så skulle också i väsentlig grad en förstörande verkan uppkomma, om vi här hos oss ville bortskaffa alla edgångar. Ty jag vågar påstå, att vi ännu icke befinna oss på den höga grad af kultur och sedlighet, att sådant skulle kunna ske utan obotlig skada för vårt folks välfärd och lycka. Vi böra visst samtliga i all ödmjukhet bekänna, att icke någon enda af oss är utrustad med den sedliga kraft, att han förmår gå sedebudens smala väg rakt fram, utan att han får väckelse och hjälp och stöd från det samhälle, hvori han befinner sig, i all synnerhet från den högsta kraften deruti, från den religiösa.

Detta har jag måst nämna om eder i allmänhet, för att kunna öfvergå till det slag deraf, som den föregående talaren särskildt afhandlat.

Han har för sitt ändamål velat göra skilnad mellan s. k. bekräftelseeder och löfteseder samt, på samma gång han gillat och försvarat de förra, yrkat på de senares afskaffande. Hade han stannat vid ett yrkande på någon ytterligare inskränkning i löftesedernas bruk, så skulle jag kanske kunnat gå med, åtminstone för en undersökning derom. Men ett fullständigt afskaffande måste jag i princip motsätta mig. Utskottet har mycket välbetänkt, som mig synes, förklarat, att det möter mycken svårighet att finna skilnaden mellan bekräftelseeder och löfteseder. Detta är också min tanke, trots det ogillande som den förre talaren uttalat deröfver. Skilnaden skulle vara den, att innehållet i bekräftelseederna skulle vara fakta, som edgångaren hade för sig närvarande och kända, under det att löftesedernas innehåll skulle angå framtiden och följaktligen vara frånvarande och för edgångaren mer eller mindre okänt och ovisst.

Låt oss då exempelvis taga i närmare öfvervägande hvad våra embetseder innehålla. Utgöres detta af något annat eller mera, än att man skall fullgöra de pligter, som äro oskiljaktigt gifna i och

Afskaffande
af åtskilliga
löfteseder.
(Forts.)

Afskaffande af åtskilliga löfteseder. med det embete, som man i allt fall vill åtaga sig att förvalta. Jag kan icke se det. Men dessa pligter böra ju vara kända för en hvar, innan han tillträder embetet, i annat fall är han ju icke mogen därför.

(Forts.)

För vinnande af sådan mogenhet har ju ock vårt samhälle strjtt, därför studerar man och pröfvas man uti ett ej ringa antal examina. Ingen kan skäligen klaga deröfver, att man icke får lära känna sina pligter i det embete man kan få tillträda. Dertill kommer att en hvar, utom de lagar och författningar man redan har att tillgå, äfven har sitt samvete att tillgå såsom ett alltid och i hvarje fall närvarande faktiskt vitnesbörd om hvad som är ens pligt i öfverensstämmelse med embetets kraf. Innehållet i löfteseden är sålunda lika mycket närvarande, känt och visst för mig som det jag har att med ed bekräfta. Ja, jag vågar säga, att pligten är på ett mycket vissare sätt närvarande, som dess närvaro är innerligare och andligare, än hvad förhållandet är med yttre, sinliga fakta. Det kategoriska imperativet tystas aldrig hos en sedlig menniska. Jag anser också derföre föga väl betänkt att fördjupa sig i abstrakta härklyfverier eller att utbreda sig i vältaliga sofismer angående skilnaden mellan löftes- och bekräftelseeder. Gillar man den ena, bör man ock gilla den andra. I löfteseden åtager man sig intet nytt utöfver embetets kraf, men väl väckes man till kännedom af sin egen svaghet för fullgörandet af de pligter embetet i allt fall kräfver, äfven utan edgång. Minnet deraf kan nog ej vara angenämt för den sjelfkära menniskan, men det är helt visst välsignelserikt, i det att det manar att hålla hjertat öppet för fortfarande bön till Gud om hjälp, kraft och skydd i utförande af embetets värf. Och då Herren hörer bön, der den går från den ödmjuka, så behöfver den som aflägger sin embetsed icke heller sakna ett minne deraf, som är ljuft.

Härmed har jag icke försvarat oloffliga löfteseder, hvartill jag äfven räknar sådana, som gå utöfver sedelagens bud och således stå i strid deremot, såsom munklöften m. m. af samma art.

Men de sedliga försvarar jag såsom en gudstjenst, att användas för stora och i vårt lif ingripande tillfällen. Och i strid mot den föregående talarens yttrande, att löftesederna skulle vara »oförnuftiga» vågar jag påståendet, att de äro rätt *förnuftiga*, i strid mot hans här uttalade åsigt, att de skulle vara »omenskliga» vågar jag säga, att de tvärt om äro fullkomligt *menskliga*, ja, i det tillstånd, hvaruti vi nu befinna oss, *nödvändiga* och *nyttiga*, ty de äro *gudeliga*.

Jag anhåller vördsamt om bifall till Utskottets hemställan om afslag å motionen.

Herr Bergström: Herr Grefve och Talman! Med rätta söker man skilja emellan bekräftelseeder och löfteseder. Riksdagens af den förste ärade talaren åberopade skrifvelse den 2 Juni 1883, hvilken äfven finnes omförmäld i Lag-Utskottets betänkande, gör också en sådan skilnad. Det oaktadt har Lag-Utskottet tillåtit sig yttra, att gränsen mellan löfteseder och bekräftelseeder icke är så lätt att uppdraga, och i sådant afseende åberopat, att vittneseden efter vår nu gällande rätt i sjelfva formen är en löftesed, fastän den i andra hänseenden kan betraktas såsom en bekräftelseed.

Den förste ärade talaren är, såsom hans föredrag till fullo ådaga-^{Afskaffande} lade, en stor logiker, allt för stor, för att han ej skulle inse, att egen-^{af} skapen af löftesed icke är beroende på, om den tid, som förflyter emellan edens afläggande och löftets fullgörande är längre eller kortare. Om än vid vittneseden denna tid är mycket kort, fasthåller jag likväl dervid, att denna ed egentligen är en löftesed. Man kan hysa olika meningar om hvilketdera är lämpligast, antingen att, såsom hos oss sker, låta vittnet först lofva och med ed bekräfta sitt löfte att i sin berättelse hålla sig till sanningen och derefter afgifva sin berättelse, eller ock att låta vittnet först lemna sin utsaga och derefter med ed bekräfta dess sanning. Det är till den grad viktigt, huru vida man bör aftaga ett vittne eden i form af löftesed eller bekräftelseed, att derom råder stor strid inom rättsvetenskapen. Den ena meningsbrytningen föredrager och förordar formen af bekräftelseed, den andra af löftesed. Vi hafva sedan gammalt föredragit den af löftesed.

Äfven läkareeden innefattar, enligt mitt förmenande, moment, hvilka i viss mån göra den till bekräftelseed, under det den i andra afseenden otvifvelaktigt är en löftesed. Jag har emellertid nu formuläret för denna ed icke till hands, och är således icke i tillfälle att bevisa mitt påstående och låter dermed förhålla sig huru som helst.

Af den förste talarens anförande framgick tydligt, att han anser bekräftelseeder vara i full öfverensstämmelse med den heliga skrift, men att deremot löfteseder stå i uppenbar strid mot samma skrift. Jag tror icke att detta är en hållbar ståndpunkt. Jesus Kristus bjuder ovilkorligen: »I skolen alls icke svärja», och jag tror icke, att något hans yttrande kan så att säga vid sidan af detta bud uppvisas, som utmärker, att han velat inskränka sitt bud till att gälla endast löfteseder. Deras ställning är därför mycket mera klar, som, i olikhet mot den förste talaren, utdöma alla eder. Hvad den förste talaren anført mot ett med ed bekräftadt löfte, kan i sjelfva verket anföras mot hvarje af menniskor gifvet, men ej med ed bekräftadt högtidligt löfte; ty framtiden har ingen menniska, så att säga, i sin hand. Kan man eller bör man således icke aflägga någon löftesed, så kan man eller bör icke heller gifva något högtidligt löfte, då man icke kan tilltro sig att hålla detta löfte. Löfteseden skiljer sig ju från löftet endast derutinnan, att den innehåller en religiös bekräftelse af löftet. Jag vill nu icke, i likhet med den förste talaren, ingå i en psykologisk undersökning, huru vida menniskor i allmänhet med grämelse eller tvekan eller motvilja aflägga löfteseder. Jag tror dock, att de, som hafva aflagt domareeden, hafva gjort det med en helig känsla af det dyra och ansvarsfulla kall, som blifvit dem anförtrödt, och att denna ed skyddat och styrkt dem för framtiden i känslan af, att deras ansvarsfulla kall blifvit dem af Gud gifvet.

Den förste talaren sade, att Lag-Utskottet icke rätt uppfattat, hvad frågan gälde. Det är en ganska svår tillvitelse, och jag ber att få försöka vederlägga den, helst Kammarén måste hafva klart för sig, hvilken portée ett bifall till hans hemställan innebär, och huru många eder då skulle komma att afskaffas. Jag skall hänvisa i detta afseende till motionen. Deri föreslås först: »att Riksdagen, för sin del, måtte

(Forts.)

Afskaffande af åtskilliga löfteseder.
(Forts.)

besluta, att alla löfteseder, hvarmed förstås huld- och trohetseder, krigsmannaeder, eder, som afläggas vid inträde vid universiteten eller andra med dessa jemförliga eder, måtte helt och hållet afskaffas»; derefter yttrar motionären, att hvad angår de i rikets grundlagar nu påbudna löfteseder, dessa »ock böra upphöra», men att han dock vill till dem återkomma, först när det visat sig, att Riksdagen är benägen att afskaffa öfriga löfteseder. För dem, som i likhet med mig på goda grunder antaga, att här af motionären afses *alla* löfteseder, utom de, som äro omfömda i grundlagarne, måste det vara klart och tydligt, att han under de löfteseder, om hvilkas afskaffande han väckt förslag, innefattar äfven åtskilliga så kallade rätttegångseder, det vill säga domareeden och vittneseden i dess nuvarande form. Äfven konungaförsäkran beröres af motionen — ty om denna edliga försäkran finnes intet stadgande i grundlagarne, men, såsom herrarne veta, aflägger en ny konung vid sin tronbestigning en konungaförsäkran och bekräftar den med den vanliga formeln, så sant mig Gud hjelpe till lif och själ.

Läkareeden har ock en processuel betydelse och kan derföre med skäl räknas till de eder, hvarom rätttegångsordningen handlar. Om icke läkares attester hade giltighet på grund af den aflagda eden, skulle samma attester falla under de regler, som gälla för bekräftande af sakkunnige mäns utlåtanden. Såsom man vet, betraktas nemligen i bevisningsafseende sakkunnige män såsom vittnen, och deras utsago måste bekräftas med vittnesed. Vore det nu väl betänkt af Kammaren att fatta ett sådant beslut, som den förste talaren har föreslagit, det vill säga att, under det Lagberedningen och den Förstärkta beredningen behandla frågan om domareeden, om vittneseden och om ed af sakkunnige, Kammaren nu skulle uttala den åsigt, att alla dessa eder skulle afskaffas? Vore det välbetänkt att äfven afskaffa konungaleden och konungaförsäkran? Eller vore det välbetänkt att, så länge en konung anses pliktig att aflägga ed vid sin tronbestigning, afskaffa undersåtars ed till honom, tro- och huldhetseden? Finnes det något land i världen, som icke fordrar krigsmannaed. Jag tror det icke.

Här förefinnes icke någon principiel skiljaktighet, ty är det något, hvori alla meningar kunna förenas, så är det väl det, att man, så vidt möjligt är, skall afskaffa löfteseder. Men hvarföre icke då gå till väga på ett klokt och praktiskt sätt. Jag är viss på att, om t. ex. motionären hade föreslagit, att talmans och vice talmans ed skulle afskaffas, ingen enda röst skulle hafva höjt sig deremot, och jag är är säker om att, om Riksdagen i stället för denna ed satte en försäkran på heder och tro, Kongl. Maj:t icke skulle hafva något deremot. Dessutom förekommer den allt för ofta. Under det konungen år efter år hedrar samma personer med detta förtroendeuppdrag, skola de år för år svärja denna ed. Mig synes, att här vore ett tacksamt fält för reformvänner att gripa in, ty det lider intet tvifvel, att de, som af Konungen hedras med förtroendet att vara talmän och vice talmän, icke skulle behöfva aflägga någon ed till bekräftelse af sitt uppsåt att redligt fullgöra sitt uppdrag.

Har icke mycket redan åtgjorts för att afskaffa eder? Studenteden har afskaffats. Detta tyckes motionären icke veta, då han talar

om afskaffande af »eder, som afläggas vid inträde vid universiteten» — *Afskaffande af åtskilliga löfteseder.*
 det är öfver hufvud taget mycket betänkligt, när en motionär, som är inlåter sig på så vidlyftiga gebit, icke är inne i sitt ämne och icke känner hela frågans historia. Vidare har Kongl. Maj:t afskaffat medicinske licentiat-eden. Vidare är nu afskaffad den ed, som presterna vid inställande i kyrkoherdeembetet aflade; vidare den som biskoparne vid sin inställelse i embetet aflade; vidare den som presterna borde svärja, när de skulle välja biskop. Kan man då säga, att man hvilat i detta afseende? Jag förnekar det. Man har på alla håll gjort hvad man kunnat för att afskaffa löfteseder. Må man gå fort på denna praktiska väg, så skola vi nog nå ett godt resultat; men att taga saken en bloc, som motionären gjort, går ej an, ty då kommer man ingen väg.

Ett beslut, som innefattade bifall till hvad motionären yrkat, skulle få en allt för stor portée, större än Kammaren ämnat och kanske större än nu anförts. Jag hemställer derför om bifall till Lag-Utskottets betänkande.

Herr Almén: Jag tror mig icke kunna meddela något nytt till hvad som redan blifvit sagdt och ber derför om ursäkt för att jag begärt ordet, men jag har gjort det derför, att jag, med allt erkännande af att edgångar under senare år blifvit betydligt inskränkta, är lifligt öfvertygad derom, att de utan fara kunna och derför böra ytterligare inskränkas. Må det vara hur det vill med inskränkande af edgångar i allmänhet, så torde dock böra medgifvas, att slutorden, som i och för sig äro nära nog motbudande, borde borttagas eller ersättas med något annat. Dessa slutord verka en sådan betänklighet och samvetsoro hos mången, att han anser sig oförmögen att aflägga ed, derest han icke af omständigheterna tvingas dertill. Det har äfven inträffat bland läkare, att de känt dessa slutord, som fordras äfven under vissa attester, så motbudande, att de afsagt sig sin tjänst. Jag är öfvertygad, att de attester, som utfärdas af läkare, blifva lika noggranna och sanningsenliga, vare sig läkaren tvingas att underskrifva dessa ord eller icke.

Man har sagt, att läkaren genom att underskrifva dessa ord slipper att inför domstol bekräfta sin attest. Må vara att detta är en stor fördel för en läkare, så kan jag dock icke tro, att det skulle möta någon stor svårighet att göra attesten gällande inför domstol, äfven om den underskrives »på aflagd embetsed» eller med några andra mera lämpliga ord än de nu föreskrifna.

Man har vidare sagt, att vi skola minska edernas antal och fortgå såsom hittills, så komma ederna småningom att upphöra. Jag undrar, om man icke just på grund af det resultat, som vunnits genom borttagande af en del eder, kan säga: låtom oss fortgå och taga bort än flera eder så väl för läkare som andra. Jag kan icke fullständigt sätta mig in i denna fråga och tillåter mig derför icke att uttala något eget yrkande. Jag har blott med dessa ord velat betona, att framför allt de nuvarande slutorden i eden borde borttagas eller ändras och att, hvad särskildt beträffar läkarne, det icke har någon betydelse i afseende på deras attesters innehåll eller värde,

Afskaffande af åtskilliga löfteseder. om dessa attester underskrifvas med de nu vanliga slutorden eller med några andra lämpligare ord.
Jag instämmer med Herr Wennerberg.

(Forts.)

Herr Wennerberg: Jag skall försöka att upptaga till besvrande de anmärkningar, som från Lag-Utskottets ärade ordförande rigtats mot mitt anförande. Jag vill dock först säga, att dessa anmärkningar egentligen träffade motionärens och väl icke så mycket *min* argumentation. Men efter som jag i viss mån iklädt mig ansvarighet med motionären, skall jag försöka att äfven taga upp hans sak till försvar.

Det nämdes ganska riktigt, att vittneseden, om man ville vara strängt logisk, verkligen vore en löftesed, ty man *lofvade* att tala sanning, och att här icke kunde fästas afseende på en längre eller kortare tid för att åstadkomma någon skilnad mellan löftesed och bekräftelse. Ja, det är mycket sant, men skilnaden ligger icke *deri*, utan *deri* att sjelfva vittnesmålet materiella del, det hvarom man skall vittna, tillhör en *förfutten* tid. För vittnet har det enskilda, hvarom skall vittnas, således redan ingått i hans medvetande såsom ett känt, något som redan har skett, och det ställer sig för honom såsom en sanning eller en osanning. Derigenom skiljer sig vittneseden väsentligt från alla vanliga löfteseder och blir en bekräftelseed. Och jag har rättighet att fordra sådan sanning af vittnet, ty jag fordrar ingenting oförnuftigt eller orimligt.

Han anmärkte vidare, att jag icke hade något stöd för den skilnad jag gjorde mellan löftesed och bekräftelseed, enär Kristus icke gjort någon sådan skilnad, i det han sade: »I skolen alls icke svärja». Men denne samme man, hvilken såsom sådan är idealet för en människa, han sade äfven vid ett annat tillfälle: »för edert hjertas hårdhet skull tillstodde eder Moses det» o. s. v. -- men så borde det icke vara. Och han har sjelf, enligt mitt förmenande, genom sitt handlingssätt gjort den ifrågasatta skilnaden. Det är ej ovanligt att träffa personer, som påstå, att vår frälsare *sjelf* aflagt ed. Det gjorde han aldrig; men då han uppmanades af öfversteprestens högtidliga: »Jag besvär dig inför lefvande Gud» att du säger hvem du är, så åtlöd han den lagliga öfverheten och behöfde icke heller tiga, ty han sade det han visste. Men icke var *det* någon löftesed, det var en bekräftelseed. Huru skiljer icke detta tydligt och klart löfteseden såsom oloflig från bekräftelseeden såsom loflig. Och när Paulus säger: »Gud vet, att jag icke ljuger», är detta en sanning, som han redan erfarit och som alltså hör till det förfutna.

Det finnes icke i hela bibeln, mig veterligen, en löftesed, som är sanktionerad af bibelns herre, hvarföre jag anser det sambälle, som fordrar en sådan, icke handla kristligt. Kan emellertid Lag-Utskottets ärade ordförande gifva mig ett enda exempel från den heliga skrift på en löftesed, som är aflagd af en människa och gillad af skriftens herre, ja, då får jag säga, att i den punkten har jag misstagit mig och då får jag nöja mig med att tills vidare vidhålla, att löfteseden synes mig *endast* oförnuftig.

Vidare sades, att det icke egentligen vore någon skilnad mellan

löfte och löftesed. Det är nog ett väl vågadt påstående, det. Sant är att det verkligen icke är större yttre skilnad än ett par bokstäfver, som komma efter ordet »löfte», men dessa bokstäfver göra den inre skilnaden högst väsentlig. I ena fallet säger jag: »jag lofvar» — något som jag också ämnar hålla; och håller jag det icke, är jag visserligen en löftesbrytare, men *icke* en menedare; i andra fallet förbinder jag mig vid min själs salighet att hålla hvad jag lofvat; och håller jag det icke, så är jag en menedare. Det är skilnad på att vara eller icke vara menedare.

Men om det icke finnes någon skilnad, hvad skola vi då med eden? Låtom oss då kasta bort eden!

Skilnad *måste* det dock vara, ty annars hade nog icke så länge en bestämd skilnad gjorts på löftesed och löfte. Vi lofva ju dagligen i småsaker, och en hederlig karl håller, *så vidt han kan*; men i eden får man icke komma med detta inkast. Jo, sade nyss en talare, eden innehåller intet annat än att man lofvar att göra sin pligt, så godt man kan. Men jag hemställer: hur står detta tillsammans med en sådan fordran t. ex. som att en barnmorska skall lofva vid sin själs salighet att, om det vid hennes förrättning hemtas en eller flere barnmorskor till, hon icke skall blifva ond utan i vänlighet och förtrolighet med dem öfverlägga o. s. v.? Är detta ett passande föremål för en edlig förbindelse? Kan man tänka sig en större galenskap? Och den som känner de öfriga löftesedernas innehåll, den vet, att de skilja sig i sjelfva verket icke mycket från denna.

Det framhölls äfven af Lag-Utskottets ordförande, att vi ju icke gerna ville vara af med konungaförsäkran. Det medger jag också; men jag skulle fullkomligt nöja mig med, om Konungen gjorde inför sitt folk den försäkran att han skulle styra riket efter bästa förmåga och efter grundlagarne, och ville icke alls fordra att han derpå aflade ed.

På samma sätt förhåller det sig med domareeden och läkareeden. Hvad den sistnämnde beträffar har redan deri en ändring skett. Och hvad domareeden angår tror jag, att i samma ögonblick domareeden afskaffades, man icke skulle finna annat, än att allt komme att gå på samma sätt och lika väl som förut.

Det är ett anmärkningsvärdt förhållande, som torde böra observeras och som jag ber att här få framhålla: har det visat sig uppkomma någon olägenhet genom de eders bortskaffande, som redan blifvit borttagna? Nej, visst icke. Allt går lika stilla och väl som förut. Nu kan någon säga: det visar ingenting, ty det gick väl förut också, innan ederna borttogos. Må vara. Det är dock för mig åtminstone att väl djerft leka med heliga ting. Det finnes personer, som taga eden som sig bör, mycket allvarsamt och man må akta sig att handla så, att man vänjer den enskilde att från början ringakta det, som borde sättas högst, och som är ämnadt att vara det starkaste medel för sanningens framkallande. Har man väl börjat försvaga denna känsla, är det då troligt, att den skall kraftigt kunna hållas vid lif? Jag anförde nyss en händelse från Kronobergs län, men jag glömde visst då att deraf tydligt draga den konsekvens, som jag åsyf-

Afskaffande
af
åtskilliga
löfteseder.
(Forts.)

Afskaffandet och som nu jag ber att få framhålla: det är just det oförnuftiga af *åtskilliga löfteseder.* och okristliga svärjandet, det är missbruket af löfteseden, som gjort, att de nödvändiga och lofliga ederna mistat i helgd och kraft. Det är en känd sak, att det, hvaraf finnes mycket, eller det, som ofta förekommer, blir föga respekteradt. Vill jag hålla uppe den ed jag är skyldig afgifva och den enda, som jag kan afgifva med godt samvete, nemligen den egentliga bekräftelseeden, då måste jag tillse att jemte denna ed icke får frodas en massa andra och onödiga eder under samma form, ty då uppstår småningom, såsom jag nyss sade, likgiltighet, ringaktning, ja rent af hån mot *alla* eder. Detta förhållande märkes af andra och så gå de samma väg.

Jag vill icke vidare tala om den skada, som rättsskipningen lider genom att bekräftelseeden så drages ned från sin höga ståndpunkt genom den massa löfteseder, som finnas. Det är redan en tortyr för den rättsinnige att blott tänka på, att det skall finnas sådana eder, som dessa, och att de skola vara legaliserade.

Mened är ju i sjelfva verket en lögn, men den är en lögn af alldeles specielt slag. Så hafva alla teologiska dogmatiker förklaradt den, och så stod det äfven att läsa i vår gamla katekes. Äro nu löftesederna dels så formulerade, dels ock så till innehållet beskaffade, att de *icke kunna* hållas, så torde med fullt skal kunna frågas för hvilken rätt staten drager in sina tjänste- och embetsmän i detta virrvar af eder, som gör dem från början mer eller mindre till lögnare *ex officio*?

Slutligen medgifver jag, att de betänkligheter som min ärade vän nyss framfört mot mitt yrkande, verkat på mig, och jag erkänner att jag bort göra det annorlunda. Skulle därför någon framgång kunna åt saken vinnas, derigenom att detta yrkande ändrades derhän, att åt Kongl. Maj:t hänsköts att i ärendet göra nödig framställning, skall jag finnas mer än benägen att förvandla mitt förra yrkande till en anhållan, att Kammaren behagade besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att han ville efter förutgången pröfning tillse huruvida icke de så kallade löftesederna må kunna borttagas.

Herr Casparsson. För egen del skulle jag icke hafva stor betänklighet vid att anhålla om borttagande af alla löfteseder, och jag stöder mig i så fall på ett embetsutlåtande, som justitiekanslern afgaf på 1860-talet, men hela denna frågas behandling har lärt mig, att vill man vinna något, får man taga små steg, ty oaktadt alla de skrivelser, Riksdagen aflåtit, hafva vi kommit mycket litet framåt. Den första skrifvelsen, af år 1854, innehöll begäran om en revision af gällande föreskrifter i afseende å eder och deras användande. Sedermera aflåtos förnyade skrivelser i samma syftning, 1863 och 1878. Till följd häraf har verkligen, såsom Lag-Utskottets ärade ordförande nyss nämnde, en del löfteseder borttagits.

Hvad som gör eden mest afskräckande och som gör, att man allt mera börjar rygga tillbaka för edens afläggande, är just begynnelsen- och bekräftelseorden. För en förändring härutinnan uttalade sig Riksdagen första gången genom 1883 års skrifvelse. Med an-

ledning af denna skrivelse, framlade Kongl. Maj:t till förra Riksdagen ett förslag åsyftande sådana ändringar, som skulle kunnat tillfredsställa äfven ganska samvetsömma personer, men då insköts just denna fråga om skilnaden mellan löfteseder och bekräftelseeder. Den talare, som i dag först yttrade sig i frågan, framställde betänkligheter med anledning af att Kongl. Maj:t ej gjort denna skilnad och frågan föll i denna Kammare, jag tror på *fem* röster. Jag beklagar, att så skedde, ty derigenom har frågans lösning åter blifvit undanskjuten.

För mig synes det vara alldeles klart, att vill man komma ur fläcken — och att något göres, torde vara alldeles nödvändigt — så finnes ingen annan utväg, än att Kongl. Maj:t ånyo tager frågan om hand och framlägger ett nytt förslag för Riksdagen. För min del skulle jag kunna biträda hvilken skrivelse som helst, med syfte att få dessa begynnelse- och slutord borttagna eller ändrade, ty deri ligger det afskräckande uti eden. Hvad jag för 15 år sedan framhöll i denna Kammare, nemligen omöjligheten af att bibehålla eds-väsendet i dess nuvarande form, har sedan dess af erfarenheten bekräftats, ty för hvarje år blir det flera och flera, som genom vägrad edgång upphäfva sig mot lagen, emedan de ej kunna förmås att godkänna den nuvarande edens form. Och huru går det då med lagens majestät? Alltså är en lösning af denna fråga nödvändig, men på det sätt, som motionären föreslagit, tror jag icke att det går för närvarande, och därför kan jag ej instämma med honom. Kongl. Maj:t måste taga frågan om hand, om en lycklig lösning skall vinnas.

Det var blott detta uttalande jag velat göra.

Herr Claësson: Då edsfrågan var före vid förra Riksdagen, hade jag tillfälle yttra, att jag icke fäste den vikt vid löftesederna som vid bekräftelseederna, och att jag därför icke skulle hysa betänkligheter att ändra begynnelse- och slutorden i dessa löfteseder, men ansåg redan en ändring af dessa starka uttryck i bekräftelseederna kunna i någon mån äfventyra rättssäkerheten. En så radikal åtgärd som motionärens förslag innebär ville dock jag lika litet som någon annan Lag-Utskottets ledamot godkänna.

Från början förefans väl inom Lag-Utskottet benägenhet för en skrivelse till Kongl. Maj:t i den antydda riktningen, men ju mera man granskade de eder, som ej redan afskaffats, desto svårare blef det för Utskottet att bestämma sig för någon eller några vissa eder, om hvilkas borttagande Utskottet, med utsigt till framgång, trodde sig kunna hos Kongl. Maj:t anhålla.

Den förste talaren gjorde en anmärkning mot Utskottets yttrande, att onödiga löfteseder måtte såvidt möjligt afskaffas. Detta uttryck vore nog riktigt om man vore ense om vissa eders onödighet, men lika svårt som det är att skilja mellan löfteseder och bekräftelseeder, lika svårt är det att göra en bestämd och allmängiltig gräns mellan de eder, som kunna betraktas såsom gagneliga och dem, som äro öfverflödiga, ty den ene finner en ed vara af vikt, som ett annat element i samhället anser för öfverflödig.

Hvad särskildt den ed beträffar, som motionären framhållit såsom något nära nog löjligt, nemligen barnmorskeeden, så håller jag före,

*Afskaffande
af åtskilliga
löfteseder.*
(Forts.)

Afskaffande af åtskilliga löfteseder. att om man tager bort ett och annat olämpligt uttryck i densamma, är den af synnerlig nytta, ty på dessa underordnade personers sätt att sköta sina pligter ligger ju särdeles stor vikt, då människors lif eller helsa deraf bero och på detta lika litet, som på något annat område, straffbestämmelser kunna utsättas för hvarje pligtförsummelse. Att embetsmän jemväl med ed bekräfta löftet att troget sköta sitt kall kan sägas vara ett religiöst moment i vår samhällsordning, som svenska folket icke lärer vilja hafva afskaffadt.

Då jag ej kan finna någon viss bland de föreslagna ederna som jag tror nu kunna borttagas och då jag måste antaga, att Kongl. Maj:t, äfven om skrifvelse från Riksdagen ej ankommer, åtminstone egnar oafslätlig uppmärksamhet åt denna edsfråga, hemställer jag om bifall till Lag-Utskottets utlåtande.

Herr Wennerberg: Jag har endast begärt ordet för att få ändra mitt första yrkande på följande sätt: att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke huld- och trohetseder, embetseder, krigsmannaeder eller andra med dessa jemförliga eder må kunna afskaffas.

Herr Pettersson: I det framställda yrkandet om afskaffande af löftesederna kan jag icke instämma. Skulle man gå konsekvent till väga, skulle man äfven yrka afskaffande aflöfena, ty man kan likaväl säga äfven om dem, att man kan brista i deras fullgörande. Baptisterna gå ock i thy fall konsekvent tillväga, då de fordra att konfirmationslöfte ej skall affordras och afgifvas, emedan konfirmanden ej kan *fullgöra* alla de pligter, som han genom detta löfte åtager sig. Vore det derföre nyttigt att ej vidare fordra och gifva några löften, på det att personer måtte äfven i de viktigaste ting kunna trösta sig med eller svara, att de ingenting lofvat? I 4 Mos. 30: 3 läses: »När en man har lofvat Herren ett löfte eller har svurit en ed att åtaga sig någon förbindelse, så skall han icke bryta sitt ord, utan göra enligt allt det som har utgått ifrån hans mun.» Här blifva löfte och ed äfven nämnda såsom liktydiga. Den uppdragna skilnaden synes mig vara ett steg att sedan i sinom tid äfven fordra afskaffande af löfena. Är det ock så, att löften och löfteseder ej kunna *så* fullgöras, att ingen brist deruti förekommer; så måste dock det föresatta målet, som löftet eller eden fordrar, ständigt eftersträvas, och det är det, som löftet och löfteseden fordra. Utan till löftet lagd ed *borde* väl detta ändock vara målet; men eden gifver åt löftet så mycket mer skärpa och eftertryck. Åt embetsmannen såsom »edsvuren» gifver den tillika mer tillit och stöd emot obehöriga påtryckningar. Med det af den förste talaren från Kronobergs län anförda exemplet af en mans yttrande till en prest vid dennes varning för mened synes mig ingenting bevisas. En dålig person kan alltid hitta på skäl att förskansa sig bakom; han hade ju ock kunnat anföra, att vi allesammans äro syndare och Guds lags öfverträdare. Icke bör väl derför Guds lag afskaffas.

Man har här åberopat vår Frälsares ord: »I skolen alls intet

svärja», men jag ber herrarne betrakta stället i dess sammanhang. Herren Jesus, som, enligt sina ord kort förut, icke kommit för att upplösa, utan för att fullborda lagen och profeterna, säger i frågan om ederna (Matth. 5): »I hafven hört att det är sagdt till de gamle: Du skall icke svärja falskt, utan du skall gälda Herren dina eder. Men jag säger eder, att i skolen alls icke svärja, hvarken vid himmelen — — eller vid Jerusalem» — m. m., hvaremot han icke förbjuder att, såsom i lagen föreskrifvet var, svärja vid Herren. Såsom orden lyda, när de i sitt sammanhang betraktas, förbjuder Herren sjelftagna och otillbörliga eder, hvilka väl gingo i svang ibland judarne, såsom hos oss åtskilligt svärjande förekommer, hvarom nu ej är fråga och alltid må ogillas, ja hvarför böter skulle vid domstolar ädömas. Det kunde kanske synas af Herrans slutord vid talet om ederna, som alla eder skulle vara förbjudna, då han säger: »Edert tal skall vara: Ja ja; nej, nej; hvad derutöfver är, det är af ondo.» Härmed menas väl, att ja skall vara ja, och nej vara nej, det vill säga ett redligt tal i öfverensstämmelse med sanningen, så att talet icke är ja och nej. »Hvad derutöfver är, det är af ondo». »Det är af ondo» att bruka otillbörliga eder för att bekräfta sitt tal; men äfven de lofliga ederna äro så till vida »af ondo», att de fordras för menniskornas ondskas skull, så väl till att skärpa samvetet hos den eller dem, som aflägga dem, som att hos andra borttaga deras misstroende för den allmänna syndighetens skull. Med den tolkning, jag nu framställt af Herrans ord i Matth. 5 kap., att de eder, som det »alldeles» förbjudas, äro antydda otillbörliga eder, tror jag och apostelen Jakobs ord öfverensstämma, hvilka synas mig vara en reminiscens från det förra stället — Kunde jag antaga, att menniskorna blefve bättre och mera pligttrogna dermed att alla löftes- och embetseder afskaffades, så skulle jag ej tveka att deri instämma; men som jag ej kan öfvertyga mig derom, utan anser dessa eder på anförda skäl fortfarande behöfvas, måste jag yrka afslag på det i motionen framställda yrkandet och bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Sundberg: Jag vill icke förlänga denna diskussion, som redan räckt länge nog, och uppträder dessutom ganska ogera mot den högt ärade talare, som först hade ordet. Men när jag omöjligen kan dela de åsikter, han här yttrat, så önskar jag få uttala min motsatta åsigt.

Jag tror för min del, att det skulle icke vara mycket välbetänt för samhället att taga bort allt hvad löfteseder heter, och hvarför det skulle vara mindre välbetänt, därför har särskildt Lag-Utskottets ordförande gifvit goda skäl, i hvilka jag till alla delar instämmer. Jag kan icke heller tro, att eden, vare sig sedd från statens synpunkt eller från den enskildes, kan betraktas såsom något så oförnuftigt, som den förste ärade talaren anmärkte. I hvad mot honom yttrades i det afseendet af så väl Lag-Utskottets ordförande som af representanten på vesternorrlandsbänken, instämmer jag äfven till alla delar och vill icke onödigtvis här upprepa hvad som redan är sagdt.

Afskaffande
af åtskilliga
löfteseder.
(Forts.)

Vi komma då slutligen blott till ett par ord om den religiösa grunden. Talaren åberopade både gamla och nya testamentet till sin fördel, men jag fruktar, att hvarken det ena eller det andra kan till hans favör åberopas. Att citera särskilda bibelställen är här icke platsen, och jag erkänner dessutom, att jag icke har sådana till hands, så mycket mindre som jag icke visste, när jag kom hit, att detta Lag-Utskottets betänkande skulle föredragas. Men att både i sjelfva gamla testamentet och hos det folk, som stält sig dess lag till efterrättelse, löfteseder förekomma likaväl som bekräftelseeder, lider intet tvifvel. Hela den nu uppdragna skilnaden mellan löfteseder och bekräftelseeder torde för öfrigt hafva varit för den tidens åskådningssätt temligen främmande. När vår Frälsare tillrättavisade sitt folk för det myckna svärjandet, så var ock detta, såsom redan anmärkts, icke egentligen ett klander mot de af öfverheten och samhället påbudna ederna, utan är fast mer rigtadt mot det på hans tid mycket brukliga lättsinniga svärjandet. Ligger deruti något ännu mer, så är det ett uttryck för den ideala ståndpunkt, till hvilken samhället måste sträfva att komma, men som långt ifrån ännu finnes för handen i den skröpliga värld, hvori vi nu lefva.

Den förste talaren har sagt, att det finnes icke något enda exempel att ur nya testamentet åberopa på att en löftesed är aflagd. Deri kan jag möjligen gifva honom rätt. Jag kan åtminstone icke för tillfället anförä något sådant exempel. Att bekräftelseeder dock förekomma är oss allt för väl bekant. Men att därför det nya testamentet skulle förkasta löftesederna eller göra skilnad mellan dem och bekräftelseederna, tillåter jag mig på det bestämdaste betvifla. Så har den kristna kyrkan heller aldrig fattat saken. Under alla hennes tidehvarf har löfteseden ansetts lika kristligt lofflig som bekräftelseeden. Den uppfattningen har gått genom århundraden. När reformationen i sextonde århundradet, som nog förstod att tillämpa Guds ord, verkade ingripande i så mycket på det religiösa området, så var der äfven åtskilligt att anmärka mot edsväsendet, men icke skedde någon sådan reformering af edgången, att vare sig löfteseden eller bekräftelseeden afskaffades. Vi finna tvärt om, att en mängd eder af begge slagen föreskrefvos. Vi hafva således en mycket lång kedja af historiska vittnesbörd att framdraga till stöd för en mot den förste talarens stridande åsigt.

Jag har endast velat i korthet upprepa detta och nödgas på dessa och på de utaf andra talare redan anförda grunder yrka bifall till Utskottets förslag.

Hr Almén: När jag förut instämt i ett yrkande, som sedan blifvit återtaget, ber jag att få ändra mitt i någon mån. Då jag är öfvertygad om att allmänheten mindre är emot edgången i och för sig än mot slutorden i ederna, så hemställer jag, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, hvilka eder, som må kunna afskaffas, och dervid tillika tillse, huru vida icke de nu brukliga slutorden vid eds afläggande må kunna borttagas från de eder, som komma att bibehållas.

Herr Bergström: Herr Grefve och Talman? I mitt första anförande tillät jag mig fästa uppmärksamheten på, att i sjelfva verket ingen stor principiell skilnad råder mellan Lag-Utskottet och den förste talaren, åtminstone så till vida att Lag-Utskottet lika väl som han lifligt önskar afskaffandet af så många löfteseder som möjligt. Det skulle därför icke gå mig till sinnes, om Kammaren beslöte en sådan skrivelse som den, hvilken den förste talaren föreslagit. En dylik skrivelse blir ju, om den innebär mera än hvad Lag-Utskottet vill, ett uttryck för Utskottets åsigt att så många löfteseder, som kunna undvaras, böra ur lagar och författningar uteslutas. Då emellertid, som Utskottet yttrat, Kongl. Maj:t fortfarande egnar sin uppmärksamhet åt denna viktiga fråga, ser jag helst att betänkandet bifalles. Men blir det fråga om en skrivelse, måste jag bestämdt motsätta mig det, som den siste talaren föreslog, nemligen att skrivelsen tillika skulle innefatta en anhållan, att Kongl. Maj:t ville tillse, huru vida icke en ändring af edens slutord kunde ske. Såsom bekant framlade Kongl. Maj:t för förra Riksdagen en proposition i det hänseendet. Jag sökte då bereda framgång åt denna proposition, men det var just den förste talaren, som bekämpade densamma. Alltså motsätter jag mig bestämdt det tillägg, som af den siste talaren föreslogs, enär den förste talaren icke lär draga i betänkande att å nyo uppträda för sin redan uttalade åsigt, och jag icke vill under sådana förhållanden utsätta regeringen för det obehagliga valet emellan, att antingen nödgas afslå Riksdagens begäran eller ock efterkomma den och sedan få sin proposition af Riksdagen afslagen.

Herr Wennerberg: Det är mig en tillfredsställelse att nu få helt och hållet instämma med Lag-Utskottets ordförande. Jag önskar icke att den af en talare nyss föreslagna ändring i edens form skall komma med i den ifrågasatta skrivelsen till Kongl. Maj:t. Den rör en helt annan sak än den föreliggande, hvarom man kan få tillfälle tala vid föredragningen af de två följande lagutskottsutlåtandena. Jag förenar mig alltså häruti med Lag-Utskottets ordförande.

Jag är dessutom honom synnerligen tacksam för hans välvilliga uppfattning af min opposition mot Lag-Utskottets mening liksom jag ock med tacksamhet anser mig böra erkänna, att jag med glädje åhört Herr Erkebiskopens mera af skyldighet förestafvade än innehållsrika försvar för *sin* åsigt.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr vice Talmannen, att i afseende å förevarande utlåtande yrkats: *dels* att det skulle godkännas; *dels* att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle antaga följande af Herr *Wennerberg* framställda förslag, att i underdånig skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke huld- och trohetseder, embetseder, krigsmannaeder eller andra med dessa jemförliga eder må kunna afskaffas; *dels* slutligen, af Herr *Almén*, att Riksdagen måtte i underdånig skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, hvilka eder som må kunna afskaffas, och dervid tillika tillse, huruvida icke de nu brukliga slutorden vid eds afläggande må kunna borttagas från de eder, som komma att bibehållas.

Afskaffande af åtskilliga löfteseder. (Forts.) Härefter gjorde Herr vice Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af Lag-Utskottets utlåtande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan såsom kontraposition dervid antagits bifall till Herr Wennerbergs yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner Lag-Utskottets utlåtande N:o 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan och antager Herr Wennerbergs förslag i ämnet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 40;
Nej — 45;

Föredrogos å nyo och godkändes Lag-Utskottets den 13 och 16 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 19, i anledning af väckt motion om edgångs utbytande i vissa fall emot laglig försäkran; och

N:o 20, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser i afseende å ordalagen vid edgång.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Banko-Utskottets under gårdagen bordlagda memorial N:o 2 äfvensom Lag-Utskottets samma dag bordlagda utlåtanden N:is 21—24;

hwarefter, på hemställan af Herr vice Talmannen beslöts, att dessa betänkanden skulle sättas sist å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Upplästes följande till Kammaren inlemnade läkarebetyg:

Att landshöfdingen friherre *John Ericsson* är tills vidare af sjukdom hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, intygar
Stockholm den 13 Februari 1886.

P. J. Wising.
Med. dokt.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde, hwarefter Kammaren åtskildes kl. 2,3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.